

GÖTEBORGS UNIVERSITET

De estetiska ämnernas status

- en jämförande studie mellan en Freinetskola och en kommunal skola

Maria Forslund & Gustaf Gimstedt

Uppsats typ C/Examensarbete 15hp
Handledare: Astrid von Rosen
Examinator: Bengt Jacobsson
Rapportnummer: HT09 1120 9
Göteborg HT 2009

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel:	De estetiska ämnenas status – en jämförande studie mellan en Freinetskola och en kommunal skola
Författare:	Maria Forslund, Gustaf Gimstedt
Termin och år:	HT 2009
Kursansvarig institution:	Sociologiska institutionen
Handledare:	Astrid von Rosen
Examinator:	Bengt Jacobsson
Rapportnummer:	HT09 1120 9
Nyckelord:	Estetiska ämnens status, estetik, Freinetpedagogik, Freinet

Bakgrund: På praktikplatser har vi sett hur de estetiska ämnenas status i skolan i allmänhet har setts som ganska låg. Övriga lärare verkar inte ha någon större insikt i eller förståelse för den estetiska verksamheten, vilket också i värsta fall kan smitta av sig på eleverna. Gustaf har tidigare i utbildningen varit på studiebesök på en skola med Freinetpedagogik. Där hade de en bild- och formprofil på skolan, och vår hypotes var att de estetiska ämnena skulle ha en högre status där än på "vanliga" skolor. Därför ville vi genom vårt arbete personligen få reda på mer om dem.

Syfte: Syftet var att göra en jämförande undersökning mellan en skola med freinetpedagogik och en "vanlig" kommunal skola, och se om det finns någon skillnad i de estetiska ämnenas status mellan skolorna. Vi ville se vilka faktorer som kan påverka statusen.

Metod: Vi genomförde samtalsintervjuer med lärare och rektorer på de båda skolorna.

Resultat: I just det här fallet har det visat sig att estetiken tycks åtnjuta en relativt hög status på de båda skolor vi besökt. Detta troligen på grund av att de i många avseenden liknar varandra ganska mycket. Vi har hittat faktorer som vi tror bidrar till statusen, såsom hur man jobbar ämnesövergripande och organiserar sig i arbetslag, och vilken diskurs som råder på skolan kring estetik och estetiska ämnen.

Förord

Vi vill tacka alla som vi har mött ute på skolorna för att vi har blivit så väl mottagna och att ni tog er tid med oss trots de bråda jultiderna. Alla samtal har varit otroligt givande, inte bara för denna uppsats utan de har även gett oss många tankar och idéer som vi själva har användning av som blivande lärare.

Vi vill självklart tacka vår handledare Astrid von Rosen för din entusiasm och alla bra råd och det väldiga stöd som vi har fått av dig. Framförallt har du hjälpt oss att hålla ögonen på målet och inte vandra iväg på olika stickspår.

Vi vill också sist men inte minst tacka varandra för ett mycket bra samarbete.

Innehåll

1 INLEDNING	6
1.1 BAKGRUND	6
1.2 SYFTE	6
1.3 FRÅGESTÄLLNINGAR	7
1.4 ARBETETS DISPOSITION	7
METOD	8
2.1 VAL AV UNDERSÖKNINGSMETOD	8
2.2 FORSKNINGSETIK	8
2.3 URVAL OCH AVGRÄNSNINGAR	9
2.4 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	10
2.5 DISKUSSION KRING ARBETETS TILLFÖRLITLIGHET	10
2.5.1 Validitet	11
2.5.2 Reliabilitet	11
2.5.3 Generaliserbarhet	12
3 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	13
3.1 STATUSBEGREPPET SOM VERKTYG	13
3.2 MODEST OCH RADIKAL SYN PÅ ESTETIK	14
3.2.1 Modest estetik	14
3.2.2 Radikal estetik	15
3.3 DE ESTETISKA ÄMNEAS ROLL ENLIGT MARNER OCH ÖRTEGREN	16
3.4 FREINETES PEDAGOGIK	17
3.5 TIDIGARE FORSKNING	19
4 HUR REGLERAR SKOLANS STYRDOKUMENT FRÅGAN OM DE ESTETISKA ÄMNEAS STATUS?	21
5 UNDERSÖKNING	23
5.1 VILKA ÄR DE ESTETISKA ÄMNEA?	23
5.1.1 Freinetskolan	23
5.1.2 Kommunalaskolan	24
5.1.3 Skolverket	24
5.2 VILKA ELEMENT FRÅN FREINETES PEDAGOGIK ANVÄNDS I SKOLAN?	25
5.2.1 Freinetskolan	25
5.2.2 Kommunalaskolan	26
5.3 HUR JOBBAR LÄRARNAS I ARBETSLAG?	27
5.3.1 Freinetskolan	27
5.3.2 Kommunalaskolan	27
5.4 ÄMNESÖVERGRIPANDE ARBETE	27
5.4.1 Freinetskolan	27
5.4.2 Kommunalaskolan	28
5.5 LÄRARENS ÄMNEKOMBINATIONER	28
5.5.1 Freinetskolan	28
5.5.2 Kommunalaskolan	28
5.6 DEN ENSKILDE LÄRAREN SOM PERSON OCH PEDAGOG	29
5.7 LÄRARNAS KULTURSYN	29
5.7.1 Freinetskolan	29
5.7.2 Kommunalaskolan	30
5.8 VAD LÄGGER LÄRARNAS IN FÖR BETYDELSE I BEGREPPET KREATIVT ARBETE?	31
5.8.1 Freinetskolan	31
5.8.2 Kommunalaskolan	31
5.9 HUR SKOLORNA ANVÄNDER SIG AV MODERN TEKNIK	32
5.9.1 Freinetskolan	32
5.9.2 Kommunalaskolan	33
5.10 LOKALERNAS FYSISKA PLACERING	34
5.10.1 Freinetskolan	34

5.10.2 <i>Kommunalskolan</i>	34
5.11 VAD SÄGER VÅRA INFORMANTER SJÄLVA OM DE ESTETISKA ÄMNE NAS STATUS?	35
5.11.1 <i>Freinetskolan</i>	35
5.11.2 <i>Kommunalskolan</i>	36
6 DISKUSSION	37
6.1 VILKA ÄR DE ESTETISKA ÄMNE NA?	37
6.2 VILKA ELEMENT FRÅN FREINETS PEDAGOGIK ANVÄNDS I SKOLAN?	37
6.3 HUR JOBBAR LÄRARN A I ARBETSLAG?	39
6.4 ÄMNESÖVERGRIPANDE ARBETE	39
6.5 LÄRARES ÄMNESKOMBINATIONER	40
6.6 DEN ENSKILDE LÄRAREN SOM PERSON OCH PEDAGOG	40
6.7 LÄRARNAS KULTURSYN	41
6.8 VAD LÄGGER LÄRARN A IN FÖR BETYDELSE I BEGREPPET KREATIVT ARBETE?	41
6.9 HUR SKOLORNA ANVÄNDER SIG AV MODERN TEKNIK	42
6.10 LOKALERNAS FYSISKA PLACERING	43
6.11 VAD SÄGER VÅRA INFORMANTER SJÄLVA OM DE ESTETISKA ÄMNE NAS STATUS?	44
6.12 SAMMANFATTNING	45
6.13 VIDARE FORSKNING	46
REFERENSER	47
BILAGA 1	49
BILAGA 2	50
BILAGA 3	51

1 INLEDNING

1.1 BAKGRUND

Vi som är författare till denna uppsats är två lärarstudenter som läser sista terminen på lärarutbildningen i Göteborg. Marias läroinriktning är bild och filosofi mot gymnasiet och Gustafs inriktningar är musik och samhällspedagogik, för alla åldrar. Vår gemensamma nämnare är att vi båda är mycket intresserade av och kommer att undervisa i estetiska ämnen.

På tidigare praktikplatser, vikariat och även under vår egen skolgång har vi uppfattat att de estetiska ämnens status i skolan i allmänhet har setts som ganska låg. Vi har uppfattat att andra lärare på skolorna har haft väldigt dålig insyn i den estetiska verksamheten och heller ingen förståelse för vilken roll verksamheten spelar på skolan. Några exempel på sådant som vi har upplevt som tecken på detta är bland annat att elever som har varit stökiga skickats till bilden för att ”rita lite”; detta under pågående bildlektion och utan att bildläraren har tillfrågats. Det har också hänt att elever har kommit med material från andra lärare som dessa vill ha färglagda; detta utan att ha tillfrågat bildläraren och även utan att läraren i fråga själv har kontaktat bildläraren. Vi har också uppmärksammat att man från skolledningens håll har haft de estetiska ämnena rätt långt ner på prioriteringslistan när medel på skolan ska fördelas. Man hade på en skola halvklass i flera av kärnämnena men i de estetiska ämnena var det helklass med trettio elever och en lärare.

På grund av det mediesamhälle med sitt informationsflöde som dagens elever i skolan växer upp i ser vi själva de estetiska ämnens roll i skolan idag som viktigare än någonsin. Därför började vi fundera på vilka faktorer det skulle kunna vara som gör att de estetiska ämnena ofta verkar få en rätt låg ställning.

En av oss var tidigare under utbildningen på ett studiebesök på en skola med Freinetpedagogik som har profilen bild och form. Vår hypotes har varit att de estetiska ämnena på en skola med denna inriktning borde ha en bättre status än vad de har haft i de kommunala skolorna som vi har vistats i. Vi tänkte att det kunde vara intressant att besöka denna skola igen för att undersöka om det verkligen låg till så, och vad som i så fall vad som kunde bidra till detta.

1.2 SYFTE

Syftet med arbetet är att undersöka de estetiska ämnens status, och att här jämföra hur det ser ut på en skola med Freinetpedagogik med hur det ser ut på en ”vanlig” kommunal skola. Eftersom den freinetskolan som vi har undersökt har en stark profilering mot just de skapande ämnena tänker vi oss att statusen här skulle kunna vara högre hos de estetiska ämnena än på en kommunal skola utan denna profilering. Genom den här undersökningen vill vi först se om det verkligen förhåller sig på detta vis och i så fall vilka element som är en bidragande faktor till detta, och i så fall hur man skulle kunna använda sig av dem i skolan i allmänhet för att höja de estetiska ämnens status.

1.3 FRÅGESTÄLLNINGAR

De frågeställningar som vi har utgått ifrån när vi genomförde våra intervjuundersökningar har varit:

- Vilken insyn har olika lärare i de estetiska ämnena på skolan?
- Vilken är lärarnas syn på estetiska läroprocesser?
- Har de två ovanstående frågorna någon inverkan på de estetiska ämnenas status?
- Har de estetiska ämnena högre status på en skola inspirerad av Freinet än på en ”vanlig” kommunal skola?
- Kan vi hitta något som kan förbättra de estetiska ämnenas status generellt?

1.4 ARBETETS DISPOSITION

I kapitel 2 redogör vi för vilka metoder vi använt, vilka avgränsningar vi har gjort, samt diskuterar arbetets tillförlitlighet. Vi redogör även här för hur vi använt oss av statusbegreppet.

I kapitel 3 tar vi upp den teori som vi använt som verktyg för att kunna analysera intervju svaren från vår undersökning.

I kapitel 4 redogör vi för vad det står i skolans styrdokument om det som anknyter till vår uppsats.

I kapitel 5 presenterar vi resultaten av vår empiriska studie. Vi har tillsammans kommit fram till vilka tendenser vi har kunnat utläsa, och sedan delat upp dessa i separata stycken. Vi redogör resultaten från varje skola var för sig.

I kapitel 6 utvecklar vi en vidare diskussion om vad vi anser att vi kan lägga in för betydelse i resultaten. Kapitelindelningen här följer indelningen i kapitel 5, det vill säga kapitel 6.1 refererar till kapitel 5.1 och så vidare.

I slutet på kapitlet gör vi en sammanfattning där vi kortfattat besvarar de frågor vi ställt i kapitel 1.3

METOD

2.1 VAL AV UNDERSÖKNINGSMETOD

Med hjälp av *Metodpraktikan*¹ kom vi fram vilken form av undersökning som skulle vara den mest adekvata för vårt syfte. Vi valde att undersöka våra frågor genom det som enligt boken är närmast samtalsintervjuer² med kvalitativ ansats. Vi ansåg att våra frågor var av så pass komplex karaktär att vi inte skulle ha fått fram tillförlitliga data med hjälp av en frågeundersökning med färdiga svarsalternativ eller en enkätundersökning med kvantitativ ansats. Samtalsintervjuformens fördelar med öppet ställda frågor och med detta möjligheten till oväntade svar kände vi var ett bättre sätt att kunna kartlägga den här typen av komplexa frågeställningar på. På det här sättet fick våra informanter utrymme till egna reflektioner, och att vi själva inte visste vilka svaren skulle komma att bli ser vi som det mest intressanta i undersökningen.

2.2 FORSKNINGSETIK

I *Den Kvalitativa Forskningsintervjun* av Steinar Kvale och Svend Brinkmann kan man läsa ”En intervjuundersökning är ett moraliskt företag. De moraliska frågorna gäller såväl medlen som målet för en intervjuundersökning.”³ Eftersom undersökningen vi gjort har bestått i att undersöka enskilda lärares privata tankar och åsikter kring ämnet som vår uppsats behandlar och föra ut den på en offentlig arena har det varit viktigt att ta vissa etiska frågor i beaktelse. När vi valde temat för vår uppsats handlade det inte bara för oss om att göra vetenskapliga framsteg eller att vetenskapligt undersöka hur verkligheten i skolan ser ut. En stor del av tanken bakom vårt arbete har varit att undersöka hur man i den faktiska verksamheten kan höja de estetiska ämnernas status och göra dem likvärdiga de övriga ämnena i skolan. Detta inte bara för att det skulle gynna de lärare som undervisar i de estetiska ämnena utan eftersom vi tror att det skulle gagna hela skolan. Det skulle till exempel kunna bidra till att mer teoretiska ämnen till större del ser en nytta i att använda sig av fler och olika undervisnings- och redovisningsformer, vilket vi tror i sin tur är positivt eftersom man har större chans att få med alla elever eftersom alla har olika sätt som de lättast lär sig på. Vi tror genom detta att alla grupper som har deltagit i våra intervjuer skulle kunna ha nytta av vår forskning. Därför tycker vi att ur ett etiskt perspektiv att undersökningen är rättfärdigad.

I planeringsstadiet försökte vi se till att informanterna själva skulle samtycka till intervjun. Ingen av oss var tidigare kända för någon av informanterna när vi tog kontakt genom e-mail och telefon och frågade om de skulle vilja ställa upp på undersökningen. Innan intervjun skickade vi ut information till informanterna där vi gav en kortfattad förklaring vad arbetet skulle handla om. För att säkra att kunna få öppenhjärtiga svar utan alltför stor grad av självcensur från våra informanter utlovade vi där även skriftligen så stor anonymitet som möjligt. Vi har här även förklarat att de när som helst under arbetets gång har chans att dra tillbaka sin medverkan⁴. Vi har därför inte transkriberat intervjuerna i sin helhet; vi har även lovat att förstöra ljudfilerna så fort vårt arbete är färdigskrivet. I och med att det inte finns många skolor med freinetpedagogik i Sverige är vi medvetna om att det finns en svårighet att totalt anonymisera vilka två skolor det rör sig om. Vi har därför valt att i så stor mån som

¹ Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Wägnerud 2007

² Esaiasson m fl, s 258-259

³ Kvale & Brinkmann 2009, s.77

⁴ Se separat bilaga.

möjligt avpersonifiera de lärare som vi citerar och refererar till i arbetet. Istället för att fingera namn så talar vi bara om "en lärare" eller liknande, och använder konsekvent feminin form om samtliga våra informanter oavsett deras egentliga kön. Detta för att man inte ska kunna lista ut vilken lärare som sagt vad om man vet vilka skolor det egentligen rör sig om. Vi har fingerat namnen på skolorna, och kallar för enkelhetens skull skolan med freinetpedagogik för "Freinetskolan" och den kommunala skolan för "Kommunalskolan".

Vi har i största möjliga mån varit lojala till det som informanterna har sagt genom att inte rycka ur citat från deras egentliga sammanhang och självklart har alla rena citat skrivits ut ordagrant. Vi har också i vissa enskilda fall avstått från att redovisa citat som vi till viss del har ansett förhöja uppsatsen på ett underhållande plan men som vi tror skulle kunna komma till den personens nackdel och därigenom göra mer skada än vad den skulle kunna tillföra rent vetenskapligt.

2.3 URVAL OCH AVGRÄNSNINGAR

Vi valde ut två skolor att genomföra vår undersökning på, en friskola med freinetpedagogik och en kommunal skola. Båda ligger i en större svensk stad, och inom gångavstånd från varandra. Att vi valde just denna freinetskola beror på att det inte finns så många att välja mellan i Sverige, och att en av oss tidigare varit på studiebesök på just den här skolan. Den andra skolan valde vi ut på grund av dess geografiska närhet. Vi resonerade som så att eftersom eleverna här har ungefär samma demografiska sammansättning som eleverna på Freinetskolan så kunde vi i största möjliga mån eliminera faktorer som skulle kunna ha spelat in om vi valt en skola från ett helt annat område; såsom elevernas klassbakgrund, etniska sammansättning, boendesituation och liknande sociokulturella faktorer.

Vi gjorde ett val att bara undersöka lärares och skollärares syn på de estetiska ämnens status. Vi riktade in undersökningen på högstadielärare. Naturligtvis skulle det kunna ha varit intressant att även undersöka elevers tänkande kring detta, och kanske deras föräldrars. Men med tanke på våra begränsade tidsramar var vi tvungna att göra en avgränsning, och då kom vi fram till att det främst var lärarnas attityder som vi var nyfikna på. Eftersom de ämnen som vi har varit med och observerat och även de lärare som vi har intervjuat för att representera de estetiska ämnena har varit i ämnena bild och musik; så kommer det att vara dem vi har i åtanke när vi pratar om de estetiska ämnena på dessa skolor. Detta gör vi för klarhetens skull och inte för att vi i praktiken utesluter andra ämnen från att ingå i den estetiska genren.

I *Den kvalitativa forskningsintervjun* kan man läsa att "Antalet nödvändiga intervjupersoner beror på undersökningens syfte."⁵ Vi funderade på hur många och vilka personer som kunde vara realistiskt tidsmässigt och framför allt relevant att intervjua för vår undersökning. Vi resonerade oss fram till att vi tidsmässigt hade cirka två veckor att undvara till intervjuer och observationer och att materialet vi skulle samla in skulle bli för mycket för oss för att kunna behandla på ett bra sätt. Vidare att det skulle vara realistiskt att genomföra cirka fem intervjuer per vecka och samtidigt hinna absorbera och bearbeta materialet. Att ha för stor tidspress skulle kunna medföra att informanterna skulle få klämma in intervjun på en tid när han eller hon kanske skulle känna sig stressad. Därför erbjöd vi dem själva att komma med förslag på en tid som skulle passa dem och gjorde efter deras egna önskemål ett intervjuschema. Vi valde även just fem på varje skola eftersom vi ville ha med både en lärare i bild och en i musik eftersom det är dessa ämnens status som vår uppsats främst handlar om.

⁵ Kvale & Brinkmann, s.129

Sedan ville vi ha med andra lärares åsikter eftersom vi tänkte oss att deras inställning till de estetiska ämnena till stor del påverkar dess status. Så vi valde att intervjua en lärare i samhällsorienterade ämnen och en lärare i naturvetenskapliga ämnen. Sedan ville vi också intervjua rektorerna för respektive skola eftersom vi tror att även deras inställning påverkar statusen på skolans ämnen. Till detta tillkom spontant väl ute på skolorna en intervju med en vars tjänst på Freinetskolan är ”musikinspiratör”. Så allt som allt blev det alltså elva intervjuer.

2.4 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT

När vi genomförde våra samtalsintervjuer träffade vi våra informanter en och en i olika avskilda rum på respektive skola. Vi spelade in intervjuerna med hjälp av en mp3-spelare. Vi utgick från samma typ av frågeformulär på alla, men något modifierade beroende på vilken typ av lärare och vilken skola vi var på.⁶ På Freinetskolan ställde vi specifika frågor om freinetpedagogik som vi inte ställde på Kommunalskolan. Till lärarna i teoretiska ämnen ställde vi vissa frågor om estetiska tillvägagångssätt som vi inte frågade de estetiska lärarna om. På grund av frågornas öppna karaktär har det förekommit spontana följdfrågor i vissa intervjuer, som inte varit med på andra. Intervjuerna har också skiftat i längd, från ungefär femton minuter som kortast, till strax över femtio minuter som längst.

När vi genomfört alla intervjuer satte vi oss och förde anteckningar om vad som hade sagts, dock utan att transkribera hela intervjuerna. Därefter samtalade vi och kom fram till vilka generella tendenser vi kunde skönja, och hur vi kunde koppla dessa till våra frågor och till den teori som vi använt som verktyg. Efter att ha delat upp dessa tendenser mellan oss har vi sedan tagit ut det som vi har funnit relevant från intervjuerna. Vi har under skrivandets gång använt oss av Thavenius teorier om radikal och modest estetik som ett verktyg för att kunna analysera våra svar. För att kunna besvara frågan om det finns en statusskillnad mellan en skola uttalat inspirerad av Freinet och en som inte är det, har vi även använt Freinets egna skrifter som en teoretisk utgångspunkt.

Vi har även genomfört några fältobservationer. Dessa har varit ett antal bild- och musiklektioner på varje skola. Dock lyckades vi få tid till fler observationer på Freinetskolan än på Kommunalskolan. Dessa observationer – måste vi påpeka – är ingenting som vi kan dra några vetenskapliga slutsatser ifrån, observationerna har varit alltför oomfattande för det, utan de är bara något som vi gjorde för att få en känsla för atmosfären och rent fysiska karaktären på de två olika skolorna.

2.5 DISKUSSION KRING ARBETETS TILLFÖRLITLIGHET

I Vetenskapsrådets publikation *Genomförande av forskning* redogör professorerna Bengt Gustafsson, Göran Hermerén och Bo Pettersson för hur varje forskare bör redovisa graden av tillförlitlighet när man publicerar sina forskningsrapporter.⁷ Vi redogör därför för detta här i termer av reliabilitet, validitet och generalitet

⁶ Ett urval av dessa frågeformulär finns bifogade i slutet av uppsatsen.

⁷ Gustafsson, Hermerén & Pettersson 2004, s 36

2.5.1 Validitet

Metodpraktikan delar upp validitet, det vill säga giltighet, i två olika kategorier – begreppsvaliditet och resultatvaliditet.⁸ Begreppsvaliditet här anger om våra teoretiska utgångspunkter och definitioner går ihop med hur vi rent operativt har lagt upp vårt arbete. Resultatvaliditet anger om vi har mätt det vi påstår att vi mäter eller besvarat de frågor vi påstår att vi har ställt.

Vi är medvetna om det problem som uppstår i och med att vi av forskningsetiska skäl uttrycker oss en aning luddigt om vem som har sagt vad när vi presenterar resultaten av vår undersökning. Detta har vi dock på ett medvetet sätt gjort i ett led att anonymisera våra informanter. Vi har dessutom av samma skäl avstått från att spara ljudfiler eller transkribera intervjuerna i dess helhet. Detta gör det naturligtvis omöjligt att i efterhand gå tillbaka och se på källan i sin helhet för att avgöra om vi har dragit rätt slutsatser eller citerat och tolkat våra informanter rätt. Det vi presenterat är till syvende och sist ett axplock av det som sagts i intervjuerna. Detta får vi alltså se som en viss invändning angående arbetets resultatvaliditet.

En annan invändning som skulle kunna bidra till att vi har fått vissa svar är det faktum att vi båda är blivande lärare i estetiska ämnen, och att våra informanter har varit medvetna om detta. Det skulle därför kunna hända att informanterna har gett en mer positiv bild av estetik eller framställt sin syn på estetik som mer radikal än vad de skulle ha gjort om någon mer ”oberoende” forskare intervjuade dem. Men å andra sidan har vi försökt att komma runt det problemet just genom att ställa så öppna och ickevärderande frågor som möjligt.

Angående vår begreppsvaliditet så känner vi att de teoretiska verktyg vi använt oss av har känts adekvata och relevanta. Det har varit fruktbart att använda sig av tankarna om radikal och modest estetik för att analysera de svar vi fått. Detta eftersom dessa på ett bra sätt redde ut och satte ord på de tankar vi själva tidigare haft om en befintlig uppdelning av de teoretiska och de praktiska ämnena i nytta och nöje. Vi ansåg att det var bra att använda oss av Thavenius begrepp eftersom det kan ge de som läser denna uppsats en bra och klar förståelse för de tankar som vi har haft om de estetiska ämnens status och varför vi tycker att det är viktigt att förbättra den. Vi tycker också att den definition av status som vi kommit fram till har varit användbar i sammanhanget eftersom vi tycker att den på ett bra sätt visar vad vi menar när vi i uppsatsen använder det så att det inte blir någon förvirring över begreppets innehåll. En fördel under arbetets gång har varit det faktum att vi varit två om att genomföra intervjuer och observationer. Det har varit mycket fruktbart att kunna samtala om de tendenser som vi har sett, och att vi därigenom i stor mån har kunnat eliminera tveksamma resonemang eller feltolkningar.

2.5.2 Reliabilitet

Även reliabilitet är något som *Metodpraktikan* tar upp, med frågorna ”Finns slumpmässiga och osystematiska fel?” och ”Kan undersökningen göras om?”⁹

I och med att vi redogör för vilka frågor vi har ställt och vilka våra teoretiska utgångspunkter har varit så borde det gå att göra om undersökningen. Det som är svårt att göra om exakt skulle vara de följdfrågor som spontant kommit upp under intervjuernas gång i och med att intervjuerna i sin helhet inte sparats, men sådan är ju också karaktären på en samtalsintervju. Som vi redan nämnt angående validitetsproblem så skulle det också kunna vara ett problem

⁸ Esaiasson m fl, s 70

⁹ Esaiasson m fl, s 70

att bara kunna jämföra en ny undersökning med det som vi tagit ut från intervjuerna, och inte med intervjuerna som helhet.

2.5.3 Generaliserbarhet

Som vi nämnt är antalet skolor med freinetpedagogik litet i Sverige. Längre fram i arbetet framkommer också att alla dessa skolor inte med nödvändighet tolkar Freinet på exakt samma sätt. De rön vi kommit fram till om Kommunalskolan i jämförelse med Freinetskolan tror vi såhär i efterhand när vi genomfört våra undersökningar är svåra att applicera på vilken annan skola i Sverige som helst. Här verkar snarare de enskilda pedagogerna, ledningens arbetssätt och skolornas geografiska hemvist spela en alltför stor roll för att resultaten ska vara generaliserbara. Så sett ur ett perspektiv kanske vi måste räkna den här rapporten som en fallstudie. Men å andra sidan tror vi att de generella tendenser vi tyckt oss se och rapporterat om i kapitel 5. kan användas som verktyg och utgångspunkt för att se hur det står till på andra skolor. Så sett ur det perspektivet tror vi att det kan finnas en generaliserbarhet i vårt arbete.

3 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

3.1 STATUSBEGREPPET SOM VERKTYG

Innan vi kunde sätta igång med några undersökningar eller ens förberedelser som att utforma intervjufrågor, var vi tvungna att titta på de begrepp som skulle ligga till grund för vårt arbete. Vad som menas med ordet status är inte helt självklart och innehållet i begreppet kan variera mycket. Dels beroende på vem som använder det och i vilket sammanhang, men även eftersom det är ett rätt vitt begrepp utan klara gränser och definitioner. Så för att kunna komma fram till något konkret och fruktsamt i vår undersökning var vi tvungna att mer precist för oss själva definiera vad vi menar när vi använder ordet status i detta sammanhang. Även för att de som senare skulle ta del av vår undersökning ska kunna följa våra tankegångar kändes detta viktigt.

I *Nationalencyklopedin* definieras status som ”(officiell eller erkänd) ställning”.¹⁰ Här kan man fråga sig erkänd ställning av vem eller vilka och ställning gentemot vad? Svaret på av vem, är helt enkelt lärarkåren som vi här har valt att koncentrera oss på och ställning gentemot vad, är de övriga ämnena som finns i skolan. Alltså, vilken ställning gentemot de andra ämnena i skolan verkar de estetiska ämnena ha om man utgår från attityder och tendenser att resonera inom lärarkåren.

Vi vill uppmärksamma läsare av detta arbete på att vi för de lärare vi intervjuat inte har gett några definitioner av varken status eller estetik. Vi har tvärtom i samtal med lärarna försökt att i så stor mån som möjligt undvika att nämna status eftersom ordet lätt kan bli värdeladdat och i stället ställt frågorna så neutralt och öppet som möjligt för att sedan kunna hitta tendenser och tankar som stämmer in på det som vi här definierar som status. Så att ställningen är officiell eller erkänd kan här vara lite missvisande eftersom vi inte på något sätt påstår att den hypotes vi har, att de estetiska ämnena i många fall har en lägre status än de andra ämnena, skulle vara en öppen och uttalad attityd. Utan snarare något som man kan hitta om man tittar närmare på mer grundläggande djupliggande tankar som man har om ämnet men som man sällan tar upp till ytan och reflekterar över. Det är dessa som vi genom vår undersökning försöker att komma åt.

När vi pratar om status är det här också viktigt att poängtera att det inte handlar om statusen bland lärarna som personer utan endast om ämnena i sig. Vidare hör status för oss mer konkret i detta sammanhang ihop med frågor som: Hur behandlas de estetiska ämnena gentemot andra ämnen i skolan? Är det värt att lägga tid och pengar på? Men kanske allra viktigast är den tendens som vi själva tycker att vi har stött på under vår egen tid ute på skolor som lärarkandidater och vikarier och det är den enligt oss missvisande tanken att det finns en uppdelning mellan nytta och nöje, där de estetiska ämnena visserligen ses som viktiga men då mer som ett lustfyllt och avslappnande komplement till de mer teoretiska ämnena. Alltså om de estetiska ämnena i sig själva inte ses som en källa till nödvändig kunskap på samma sätt som de teoretiska utan endast som ett komplement, menar vi att de kan sägas ha en lägre status.

¹⁰ Nationalencyklopedin, sökord ”Status”

Själva ordet status är alltså något som vi har använt som ett verktyg i vår undersökning för att kunna klargöra vad det är vi egentligen har letat efter. Att definiera begreppet har alltså inte i sig varit något mål för uppsatsen utan något som vi har gjort för att kunna använda oss av det på ett praktiskt och fruktsamt sätt.

Ett ytterligare definitionsproblem som vi under vårt arbete snart skulle uppmärksamma var att vad lärarna räknar som estetiska ämnen skiljer till viss del åt och vad det är som gör dem till estetiska verkar också variera en hel del. Detta tar vi upp längre fram i uppsatsen men vad som är viktigt här är att vi har tvärtemot ordet status inte försökt att själva definiera estetik, estetiska läroprocesser eller ens de estetiska ämnena eftersom det tjänade vårt syfte mer att lyssna till lärarnas egna försök att formulera sig runt dessa begrepp utan några bestämda definitioner av oss. Till skillnad från status har ju dessa begrepp i sig själva varit mål för vår undersökning och inte verktyg. Så när vi i intervjun har frågat om de estetiska ämnena betyder detta att det vi har undersökt är det som varje enskild lärare har i tankarna när man pratar om estetik och estetiska ämnen.

3.2 MODEST OCH RADIKAL SYN PÅ ESTETIK

När vi initialt började söka tidigare forskning och övrig litteratur som behandlade estetik och de estetiska ämnenas roll i skolan stötte vi i flera sammanhang på orden modest och radikal estetik; med hänvisningar till Jan Thavenius, professor i litteraturvetenskap och boken *Den radikala estetiken*. Själva fann vi Thavenius texter mycket intressanta och användbara i vår egen undersökning. I arbetet kommer vi att använda oss av begreppen modest och radikal estetik eftersom vi tycker att de i flera fall kan hjälpa till att klargöra vad vi menar. Därför ger vi här en sammanfattning av dessa begrepps betydelse.

3.2.1 Modest estetik

Den modesta estetiken står för en syn på de estetiska ämnena som Thavenius tycker är dominerande i skolan. Denna syn präglas starkt av en uppdelning mellan de estetisk-praktiska ämnena och de teoretiska ämnena, där de förstnämnda på flera sätt förknippas med lek och de sistnämnda med allvar. Det uppstår alltså en dikotomi där de olika blocken av ämnen inte står för samma typ av lärande. Thavenius skriver

En skarp åtskillnad mellan lek och allvar har gamla anor inom skolan. De s.k. läsmännen har stått för allvaret och de s.k. praktisk-estetiska ämnena för leken. De senare har aldrig räknats till det grundläggande innehållet i skolan, det som varje elev borde få med sig ut i livet och yrkesarbetet.¹¹

Han tar bland annat upp att man i skolpolitiska sammanhang ofta pratar mycket varmt och uppskattande om estetisk verksamhet och kultur i skolan men att det sällan har kommit att speglas i praktiken ute på skolorna. Han är här inne på något som även vi har upptäckt under arbetet med vår uppsats och det är att begreppen som man använder sig av när man behandlar dessa ämnen är tämligen oklara. ”Å ena sidan tror vi oss alla veta vad kultur är, å den andra är kultur ett synnerligen mångtydigt begrepp.”¹² Detta bidrar till att vi kan prata om att använda estetik och kultur samtidigt som vi menar helt olika saker och att man inom skolan ofta använder sig av dessa på ett mer eller mindre felaktigt sätt. Här finns också enligt Thavenius en uppfattning bland lärare att det finns en uppdelning mellan vad som är fin och ful kultur

¹¹ Thavenius 2004, s 66

¹² Thavenius, s 70

och skolans uppgift är främst att förmedla och låta alla elever få ta del av den fina kulturen. Begreppet modest estetik innebär inte att man ser de estetiska ämnena som helt onödiga; men att det som de bidrar med är ett lustfyllt moment som gör att man orkar prestera bättre i de andra ämnena. Snarare än att eleverna i dessa ämnen lär sig något viktigt som de behöver i sitt liv på samma sätt som det de lär sig i skolans mer teoretiska ämnen. Därför har de estetiska ämnena inte fått ta en så stor plats i skolan och därigenom inte heller fått vara med och påverka skolan i någon större utsträckning. Thavenius skriver att ”det finns ett sätt att tala om skolans estetik som en *modest* estetik, blygsam och anspråkslös i sitt uppträdande. Det är inte hela sanningen om konst och estetik i skolan, men beteckningen fångar ett dominerande mönster.”¹³

3.2.2 Radikal estetik

Thavenius menar att skolan behandlar ämnena på ett sätt som är för trångt; det ges för lite plats åt olika sätt att tolka och beskriva verkligheten ur olika perspektiv. Här menar han att en mer radikal syn på estetik skulle kunna vara en hjälp. Ett viktigt inslag i detta menar han är att försöka göra klart för oss vad begreppet estetik har för viktiga betydelser och vidga estetikbegreppet från de vanligaste betydelserna. Det är viktigt att behandla populärkulturen på ett sätt där den inte ses som skild från annan kultur, utan som en viktig del av vårt samhälle. Han menar inte att man ska vara okritisk mot den men att man inte får ignorera den. Det är ju ändå den kultur och omgivning som eleverna idag växer upp i. Just detta är också en viktig punkt, att samhället idag är mer upplevelseorienterat. Men att det långt ifrån bara handlar om konst och skön-estetiska upplevelser utan att de, ofta väldigt skickligt, är blandade med andra intressen till exempel politiska, religiösa och ekonomiska.

Vi använder med andra ord inte begreppet estetik bara om sådant som hör samman med konstnärliga verksamheter eller som syftar på allmänna egenskaper hos ett konstverk. Estetiken är en del av samhällets sociala och kulturella liv. Den används i olika sammanhang -i konsten, skolan, politiken, ekonomin – och förändras med historien.¹⁴

Det handlar alltså inte bara om vad det är som sägs utan hur. Man använder sig av estetiska medel för att få fram budskap och försöka påverka människor inom en massa viktiga delar av deras liv som i sig inte har det sköna, känslomässiga eller några sinnliga upplevelser som huvudmål utan snarare som medel. Han menar att det fortfarande är viktigt att lära sig konstnärliga tekniker; men det får inte stanna där. Den kunskapen kan sedan användas till att förstå, analysera och även själv gestalta och problematisera olika fenomen omkring oss. Konstens metoder är alltså något som man skulle kunna ha nytta av inom hela skolan och inte bara de estetiska ämnena. Med en radikal estetiksyn skulle man aldrig skilja ämnena åt på det sätt som görs i den modesta estetiken och enligt Thavenius i skolan. Utan här präglar estetiken den värld som vi lever i så mycket att den automatiskt borde vara en stor del i alla ämnen.

Till den radikala estetikens tradition hör både kritiska och självkritiska värden. I dag måste kritiken och självkritiken gälla ett brett estetiskt fält – både högkultur och lågkultur, både konsten och politiken. Det är inte minst viktigt att säga detta med adress skola, eftersom dess estetik mest förmedlat ”den goda kulturen” och legitimerats med vakthållningen mot det populära och politiska.¹⁵

Han skriver att skolan idag är förenklande och reducerande. Detta kan bero på att innehållet i skolan ska vara rationellt och de teoretiska ämnena ses som viktigast, och han menar att ”De

¹³ Thavenius, s 67

¹⁴ Thavenius, s 101

¹⁵ Thavenius, s 122

gynnar främst ett abstraherande kunskapssökande och motsägelsefri kunskap.”¹⁶ Hans tankar är att skolan inte ska vara en praktik där kunskap på ett ytligt plan ska lämnas över till eleverna, utan att skolan har en potential att vara mycket mer än så. Skolan ska inte undvika kunskap som är motsägelsefull, konfliktfylld eller oförutsägbar. Genom att inte se konsten och intellektet som motsatser kan man inom hela skolan använda sig av ett estetiskt sätt att närma sig kunskap på. Fantasin och intellektet kan jobba tillsammans för att lära eleverna att kritisera, reflektera och försöka sätta saker i olika sammanhang. Detta skulle i bästa fall kunna leda till att den offentlighet som vi lever i blir en plats där man själv och öppet får pröva olika idéer och vägar att gå utan att för mycket låta sig påverkas av all information och de konventioner som finns i det offentliga rummet.

Om man jämför Thavenius tankar med det som idag står i kursplanerna för grundskolan så hittar vi där mycket liknande tankar som det som återfinns i Thavenius radikala estetik. Bland annat kan man i kursplanen för samhällsorienterade ämnen läsa

Genom att orientera sig i olika informationsmiljöer och använda olika informationskällor får eleverna insyn i de möjligheter och problem som IT-samhället medför. Att söka, granska, välja, strukturera, kritiskt värdera, integrera och redovisa information på skilda sätt – i tal, skrift, bild, form, drama, musik och rörelse – är centralt i de samhällsorienterade ämnena. Det främjar elevernas orientering i tid och rum och deras konstruerande av egna mönster och bilder av omvärlden, vilka kan användas som redskap för analys och bedömning av såväl andras tolkningar som egna ståndpunkter.¹⁷

Så det verkar finnas en ambition att förändra skolan åt detta håll, frågan är nu hur det i praktiken ser ut ute på skolorna.

3.3 DE ESTETISKA ÄMNENAS ROLL ENLIGT MARNER OCH ÖRTEGREN

I skriften *En kulturskola för alla* skriver Anders Marner och Hans Örtegren bland annat om problemet hur skolan i Sverige kan ses som alltför dekontextualiserad från samhället i övrigt. Elever lär sig kort sagt mer utanför skolans väggar än vad de lär sig i skolan. Skolans svårighet att införliva ungdomars egna livsvärldar i sin verksamhet gör enligt författarna att ungdomarna har svårt att ta till sig det som skolan vill lära ut. De pekar även på det paradoxala i att de estetiska ämnena i skolan är små och marginaliserade, samtidigt som till exempel estetikerna i form av bild och film är en extremt viktig exportvara för USA och musik och industridesign har kommit att bli viktiga exportvaror för Sverige. De tar också upp hur underhållningen inom massmedia är långt ifrån någon ”ovidkommande förströelse” utan snarare något ideologiskt laddat. Även här har de estetiska ämnena enligt författarna en stor roll att fylla, som en arena där elever kan lära sig att såväl värdera till exempel bild och ljud i massmedia som att lära sig att skapa egna motbilder i annat än bara ord.¹⁸

Vi har i vår undersökning haft dessa argument för höjandet av de estetiska ämnenas status i bakhuvudet, och därför sökt ta reda på lärares syn på att införliva elevernas egna kultur samt om de kan se den nytta med de estetiska ämnena som Marner och Örtegren beskriver.

¹⁶ Thavenius, s 120

¹⁷ Kursplan för Samhällsorienterade ämnen, Skolverket

¹⁸ Marner & Örtegren 2004, s 58-59

3.4 FREINET'S PEDAGOGIK

”Arbetets pedagogik”, som den kommit att kallas i Sverige, utvecklades av fransmannen Célestin Freinet, född 1896. Freinet ansåg att utbildningens mål i skolan alltför mycket liknade vad han såg som den kapitalistiska vinstmaximeringens kortsiktighet, där ”kunskaper för att klara examina, få en åtråvärd befattning, komma in vid en eller annan läroanstalt eller få anställning i en eller annan administration” gick före att barnet kunde utvecklas och dess personlighet berikas.¹⁹

I modernare ordalag skulle man kunna säga att Freinet ville komma bort ifrån den traditionella ”pluggskolan” där eleverna baserat på betygshets ska lära sig ytkunskap endast för att kunna plocka fram på ett prov för att snart glömma bort igen, snarare än att själv utveckla en kunskap som sitter för livet. Barnens egna synpunkter måste komma med i beräkningen ansåg han, och det pedagogiska målet uttryckte Freinet här som att ”barnet ska utveckla sin personlighet så mycket som möjligt inom en rationell gemenskap, som det tjänar och som tjänar det”.²⁰ Freinet framhöll här den pedagogiska miljön och dess förmåga att förse barnet med verktyg för att kunna hitta kunskap utifrån sin egen roll som samhällsmedborgare och sina egna intressen, snarare än en skola som dittills hade varit centrerad kring ”brottsstycken av vetenskap”.²¹

Under devisen ”Goda huvuden och skickliga händer – inte korvstoppning” ville Freinet skapa en arbetets pedagogik, där han satte arbete – såväl intellektuellt, konstnärligt som praktiskt – som idealet som skulle råda istället för en passiv korvstoppningsinlärning som han inte ansåg tillförde något i sina elevers liv.²² Detta arbete skulle göras till verklighet inte bara genom en anpassning av lokaler, scheman och läroplaner, utan även av en framsynt och modern inställning till och användande av modern teknik. ”Vi bör inte längre hålla till godo med en skola som är hundra år efter sin tid med sin vokabulär, sina läroböcker, sina skrivningar, sina utantilläxor, sin högläsning och sin välskrivning – i en tid som helt domineras av boktryckarkonsten, av film och ljusbilder, grammofonskivor, radio, skrivmaskiner, fotografering, telefon, tåg, bil och flygmaskiner!”.²³ Detta är skrivet 1946, men lägg här till TV, mobiltelefoner, datorer i allmänhet och internet i synnerhet, så är det som skrevs för sextiotre år sedan förbluffande aktuellt än idag.

Hur tänkte sig då Freinet att allt detta skulle gå till rent praktiskt, hur organisera en skola med eleven i centrum där handens och hjärnans arbete värderades lika?

För det första ville han rent fysiskt omforma skolbyggnaderna. Det klassiska auditoriet med en upphöjd kateder ansåg han bara tjäna den traditionella korvstoppningsmodellen. Därför ville han inom klassrummen möblera om med flyttbara funktionella arbetsbord som kunde tjäna till en mängd olika arbetsfunktioner och få bort den upphöjda katedern som han ansåg bidrog till den snedvridna hierarkin mellan lärare och elever.²⁴ I anslutning till och utöver de vanliga klassrummen, tänkte han sig att det skulle finnas en mängd olika verkstäder, mellan vilka eleverna fritt skulle kunna röra sig beroende på vilket arbete de företagit sig. Dessa verkstäder skulle finnas för att tillfredsställa ett brett spektrum av olika sorters arbete, både praktiskt och teoretiskt. För sociala, intellektuella och konstnärliga aktiviteter skulle finnas

¹⁹ Freinet 1999, s 27

²⁰ Freinet, s 27

²¹ Freinet, s 29

²² Freinet, s 30

²³ Freinet, s 31

²⁴ Freinet, s 75

verkstäder för undersökning, kunskapsinhämtande, dokumentation, experimenterande, konstateljeér, och så vidare.²⁵

För det andra så ville han integrera skolan med omgivande samhälle, för att han ansåg att de vanliga läroböckerna ofta inte gav eleverna tillräcklig stimulans då de inte utgick från elevernas egna förförståelse. Efter att ha tagit med barnen ut på studiebesök hos olika arbetsplatser och näringsidkare i den lilla staden Bar sur Loup i Provence där han hade sin skola, lät han dem själva berätta om vad de varit med om på utflykterna. Han märkte då att den formen av undervisning passade barnen bättre och att den i mycket högre grad väckte deras intresse. Med hjälp av teknik, som vi nämnt ovan, lät han barnens egna berättelser komma i tryck. De började ge ut en skoltidning som de delade ut till andra ute i samhället. Barnen fick ge sig ut i samhället och ta reda på fakta genom observationer och intervjuer, och även få kunskap om sådant som fanns längre bort genom brevväxling med andra skolor.²⁶

För det tredje så ville han få bort skolböckerna till förmån för självvärtande problem som kunde hämtas från de kartotek som skulle bli det gradvisa resultatet av elevernas informationsinsamlande. Han ville även att barnens egna texter samlades i ett lexikon och i ett bibliotek.²⁷ En mer nutida reflektion angående detta för 2000-talet är naturligtvis hur pass mera tekniskt enkelt detta skulle kunna te sig i digital form jämfört med när Freinet själv införde det.

För det fjärde skulle de traditionella schemana förändras. Strukturen skulle istället för kollektiva scheman med förbestämda arbetsuppgifter bestå i så kallade ”arbetsplaner”. Dessa skulle bestå i ”generella årsplaner” och ”generella månadsplaner” som utarbetas av lärarna. Inom ramen av dessa två ska sen eleverna med hjälp av sina lärare upprätta ”individuella veckoplaner”, där eleven på måndag morgon fyller i ett formulär där han eller hon kan föra in sin arbetsplan för veckan. Eleven upprättar själv en plan för hur pass långt han eller hon ska komma i de obligatoriska ämnena.

För det femte så ville Freinet avskaffa betygssystemet, som han som vi varit inne på tidigare bara ansåg gynna de redan starkaste eleverna. Freinet framhåller att hans rörelse inte är motståndare till kontroll utan anhängare till den, men den kontrollen får inte vara av en godtycklig art och syfta till ett konkurrensfrämjande. Ett sådant ansåg han bidra till en farlig mindervärdeskänsla hos de elever som var svagare i något ämne.²⁸ Vad han förespråkade var istället omdömen, där eleverna gör en självvärdering av sitt eget arbete i samråd med läraren, och att bedömningen ska vara betydligt mer process- än resultatnriktad. Kontrollen ska ske inom ramen för de arbetsplaner som vi tidigare redogjort för.

Eftersom vi i detta arbete koncentrerar våra undersökningar till de estetiska ämnena bild och musik, kan det även vara intressant att se vad Freinet hade att säga specifikt om det. När han skriver om konstnärliga aktiviteter talar han om andra sätt att uttrycka sig än det rent språkliga och hur detta har ett ”utomordentligt bildningsvärde”. Han beskriver hur han tycker att ”det är som om en särskild sfär inom människan tas i bruk, en psykisk och undermedveten sfär”, och hur det i synnerhet bland elever som ställer sig i uppror mot formell undervisning med färdiga svar ofta anammar det konstnärliga och där kan ”svinga sig upp till fullkomlighet”. Han talar sig varm om hur det konstnärliga skiljer sig från det skriftliga, i och med det konstnärligas

²⁵ Freinet, s 83

²⁶ Nordheden, s 173

²⁷ Nordheden, s 174

²⁸ Freinet, s 137

frihet från exakta normer, och vill ge konstnärliga inlärningsformer en framträdande plats i skolan.²⁹

Slutligen, för att få en fingervisning om vilka element från Freinets tankar som används idag i Sverige konsulterade vi Freinetrörelsen i Sverige och deras hemsida, som på ingångssidan tar upp dessa punkter som ”viktiga principer inom freinetpedagogiken”:

- Det meningsfulla arbetet - barnen lär sig teoretisk kunskap bl.a. via handens arbete och med frågor som rör deras egna erfarenheter. Språket ska tränas i autentiska situationer, t ex genom arbetet med skoltidning eller brevväxling med skolor i andra länder.
- Det trevande försöket - barnen ska inte matas med fakta. Utgångspunkten är den egna världsbilden av hur saker och ting fungerar och att ställa hypoteser utifrån den, som en forskare. När vi jämför våra erfarenheter och sedan tittar på vad beprövad erfarenhet säger oss kan vi lägga till något till vår egen världsbild.
- Demokratisk fostran - pedagogen kan aldrig avsvära sig huvudansvaret för ordning och struktur i skolan, men det krävs ömsesidig respekt för att eleverna ska ta efter läraren som demokratisk förebild.
- Det fria uttrycket - människan har ett starkt behov av att uttrycka sig konstnärligt i olika former. Eleverna behöver uppmuntras i sitt skapande arbete, inte recenseras och censureras.
- Det gemensamma arbetet - Barnet måste genom egna erfarenheter inse samarbetets fördelar. Då lär det sig att bli en social medborgare i ett demokratiskt samhälle.³⁰

En annan framträdande punkt är, som freinetinspirerade läraren Inger Nordheden beskriver i *Boken om pedagogerna*, hur man under ett antal veckor varje år jobbar med ämnesövergripande temaarbeten där både ”handens och hjärnans arbete” ska ta lika stor plats.³¹

3.5 TIDIGARE FORSKNING

Sara Nyremark och Lars Svensson har skrivit examensarbetet *”Det är ju konst för fan!” – estetiska ämnen integrerade i ämnesövergripande arbetsområden*, där de kommer fram till att estetikens roll i till exempel projektarbeten i skolan ofta kan bli oklar. De använder sig av Thavenius tankar om radikal och modest estetik, och det var via deras arbete som vi först fick reda på dessa termer och läste in oss på Thavenius.³²

Monika Lindgren har i sin doktorsavhandling *Att skapa ordning för det estetiska i skolan - Diskursiva positioneringar i samtal med lärare och skolledare* skrivit om det vi har varit inne och snuddat vid i det här arbetet, nämligen vad som kan definieras som estetiskt och vilka diskurser som finns kring estetik. Hon gör detta i ett led att finna argument för att stärka ämnens legitimitet i skolan.³³

²⁹ Freinet, s 58-59

³⁰ <http://www.freinet.se>

³¹ Nordheden, 2005, s 181

³² Nyremark & Svensson 2009

³³ Lindgren Monica 2006

Anders Marner och Hans Örtegren skriver i sin avhandling *En kulturskola för alla* om vilka strategier som skulle kunna bidra till att komma ifrån den "treämnnesskola" som håller på att uppstå i Sverige, och därigenom stärka de estetiska ämnenas ställning. De introducerar i sin text många egna begrepp, vilket säkert kan vara användbart, men det gör även att texten blir en aning svår att ta sig igenom för den som inte är väldigt insatt sen innan.³⁴

Vi har som sagt använt oss av Thavenius texter ur *Skolan och den radikala estetiken* som verktyg i det här arbetet. Men även medförfattarna Lena Gråhamn-Aulin och Magnus Persson är läsvärda och intressanta. Den marknadsestetik som Thavenius refererar till utvecklar Persson ett vidare resonemang om.³⁵

Något som vi upplevt i texterna av Lindgren och även Marner/Örtegren är att de är något svårtillgängliga. Detta på grund av ett specifikt akademiskt språk som kan vara svårt att ta till sig i kombination med stor textmassa. Vad vi har gjort här är istället en förhoppningsvis mer lättillgänglig text, som alla inom skolvärlden ska kunna ta del av. Nyremark/Svenssons text är betydligt mer lättillgänglig, men är avgränsad till enbart hur ämnesövergripande arbete påverkar de estetiska ämnenas roll. Här har vi en bredare ansats, och försöker hitta fler faktorer som påverkar statusen på ämnena. Vi anser att vårt arbete skiljer sig från tidigare närliggande forskning i den bemärkelsen att vi använt oss av status som ett centralt begrepp som vi har lyckats operationalisera. Vi har inte i någon tidigare forskning lyckats hitta någon studie som jämför estetikens roll mellan en freinetskola och en kommunal skola. Thavenius nämner på ett ställe Freinets pedagogik som en av flera traditioner som anknyter till den radikala estetiken, men han utvecklar inte detta resonemang i mer än en mening, och här känner vi att vårt arbete fyller en funktion.

³⁴ Marner, Örtegren

³⁵ Gråhamn-Aulin m fl 2004

4 Hur reglerar skolans styrdokument frågan om de estetiska ämnernas status?

Lpo94 tar på flera ställen upp vikten av ett allsidigt lärande, där estetiska läroprocesser ska finnas med i skolans undervisning. I kapitlet ”Skolans uppdrag” står det ”I skolarbetet skall de intellektuella såväl som de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna uppmärksammas”³⁶. Här pekas i flera meningar på hur skolan har i uppdrag att genom förmedling av olika sorters kunskapsformer skapa en helhet för eleverna. Det står även påpekat att ”Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form skall vara inslag i skolans verksamhet”.³⁷ I kapitlet ”Mål att uppnå i skolan” finns även fastslaget att elever ska ha uppnått mål som anknyter till det ovanstående i och med dessa två punkter:

Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola [...]

- har utvecklat sin förmåga till kreativt skapande och fått ett ökat intresse för att ta del av samhällets kulturutbud
- kan utveckla och använda kunskaper och erfarenheter i så många olika uttrycksformer som möjligt som språk, bild, musik, drama och dans³⁸

I grundskolans kursplan för musikämnet står det i beskrivningen av ämnets roll och syfte i utbildningen som helhet att ”Musik är en del av kulturarvet. Musikämnet främjar en musikalisk allmänbildning och lägger en grund för delaktighet i skolans och samhällets kulturliv.”³⁹ Detta står i samklang med det som står om det gemensamma kulturarvet i Lpo94, där det poängteras hur delaktighet i detta ger ”en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar”, och att detta är något som skolan har som ansvar att förankra hos alla som arbetar där.⁴⁰

I musikkursplanens beskrivning av ämnets karaktär beskrivs hur musiken har betydelse för både personlighetsutveckling och lärande. Den ska kunna ”tjäna som konkret utgångspunkt och stöd för lärande i andra ämnen” och vara en del i uppnåelsen av skolans övergripande mål som helhet. Kursplanen berör här även musikens släktskap med språkämnen och matematiken, och nämner hur musiken kan stödja inlärning även i dessa ämnen.⁴¹

I kursplanen för bild ligger mycket av vikten inte bara på att skapa utan det är minst lika viktigt att kunna se. Det läggs stor vikt på att bilden ska kunna hjälpa eleven att orientera sig i ett samhälle med stort visuellt flöde. Det står att eleverna genom konstnärliga gestaltningar i olika former kan ”uppleva och reflektera över egna och andras erfarenheter samt stimulerar förmågan att kritiskt granska och pröva sina ställningstaganden”.⁴² Så även om det står att eleverna ska få lära sig tekniker för att framställa bilder så är det inte bara för att kunna skapa utan även för att kunna se hur de bilder som de hela tiden möts av fungerar. Det står också om hur bilder inte bara står för sig själva utan uppträder i kombinationer med andra uttrycksformer och detta ställer krav på gränsöverskridande arbete. Bild framställs alltså i

³⁶ Lpo94, Skolverket, s 6

³⁷ Lpo94, s 7

³⁸ Lpo94, s 10

³⁹ Kursplan för Musik, Skolverket

⁴⁰ Lpo94, s 4

⁴¹ Kursplan för Musik

⁴² Kursplan för Bild, Skolverket

kursplanen som ett mångfasetterat och mycket viktigt ämne för de elever som idag går i skolan.

Bilden har en växande betydelse i informationssamhället. Dagens bild- och mediasamhälle präglas i hög grad av den globala bildkulturen. Bilden har en framträdande plats i kommersiella sammanhang och spelar en viktig roll i opinionsbildningen. Populärkulturen rymmer den styrande och dominerande bildkategorin i barns och ungas liv och har en medskapande roll i deras konstruktion av identitet, kunskap och kultur. Bildens ökande mångfald, informationsteknikens tillväxt och förändringarna i villkoren för bildproduktion förändrar snabbt bildningsstrukturen inom kulturområdet.⁴³

⁴³ Kursplan för Bild

5 UNDERSÖKNING

Samhället förändras ständigt och under det sista decenniet har man alltmer börjat prata om informationssamhället, som dagens elever i skolan växer upp i. Mycket av denna information kommer just genom ljud och bild som vi alltmer möts av i vår vardag. Detta medför också att de skolämnen som behandlar just ljud och bild idag får nya ansvarsområden och även mycket ny teknik att ta in och ta ställning till. Musik- och bildämnena utvecklas som sagt väldigt snabbt och detta gör att om de andra lärarna inte kontinuerligt får en insyn i dem så är det också stor chans att de inte riktigt får deras roll i skolan klart för sig.

En av hypoteserna som vi hade när vi startade vårt arbete var alltså att de andra lärarnas insyn i den estetiska verksamheten på skolan har en stor påverkan på hur de också ser på ämnena. Följande punkter är saker som vi har tänkt kan påverka denna insyn på olika sätt och därför har vi tyckt att det varit högst relevant att undersöka dessa. Vi utgick från frågor som; vad det konkret kan vara som påverkar vilken insyn de olika lärarna har i varandras verksamhet och hur mycket skolans organisation och även fysiska utformning påverkar de estetiska ämnenas roll på skolan och dess status. Vi hittade under utformningen av vårt arbete även andra intressanta frågor som anknyter till vår utgångspunkt. Vi har här för klarhetens skull valt att dela upp dem i korta kapitel och att i den här delen behandla skolorna var för sig.

5.1 VILKA ÄR DE ESTETISKA ÄMNENA?

Nu när vi skulle undersöka de estetiska ämnenas status och ställa frågor runt dessa ville vi också veta vilka ämnen det faktiskt är som våra tillfrågade tänker på när de pratar om de estetiska ämnena. Så vi frågade helt enkelt vilka som är de estetiska ämnena i skolan? Vidare undrade vi vad det är som gör just dem till estetiska?

Trots den tillsynes enkla frågan om vilka som är de estetiska ämnena i skolan, tedde den sig tämligen problematisk och flera av lärarna blev själva förvånade över hur svårt det var att svara på denna fråga; i flera fall fick vi också mer än ett svar från samma person. Vi kommer för klarhetens skull nedan i punktform att redogöra för vilket svar som var och en av de intervjuade gav på den första frågan och sedan följer en mer löpande text där vi redogör för varför de anser just dessa ämnen att vara estetiska.

5.1.1 *Freinetskolan*

- De som är satta så enligt läroplanen, men alla ämnen kan ha estetiska inslag.
- Film, bild, keramik, slöjd och musik.
- Dans, bild, slöjd, delar av svenskan, drama och musik.
- Hon säger att många tror bild och musik, möjligen slöjd. Men hon tycker att det finns en estetisk dimension i alla ämnen. Kanske bild och musik eftersom det estetiska finns som en tradition i dessa ämnen.
- Musik och bild.

På frågan vad det är som gör just dessa till estetiska hade en del av lärarna svårt att riktigt formulera sig eftersom de flera gånger själva insåg att det de nämnde även kunde stämma in på andra ämnen. Flera svarade helt enkelt med att det är svårt nämna vad som skiljer eller ”det beror på hur man ser på kreativitet”. Men här kom även upp saker som att det estetiska handlar om att se saker på många olika sätt och att eleven uttrycker något av sig själv och en

känsla, inte att man kan en viss teknik eller har en färdighet. En lärare svarade också att man då håller på med en annan del av hjärnan; en mer känslomässig.

En lärare påpekade också att det är svårt att hitta något klart vad det där estetiska som nämns så mycket i läroplanen är för något.

Finns ju Vg, Mvg- kriterier där det tas upp liksom att kunna se på saker ur ett estetiskt perspektiv och inför varje ämnesområde kollar jag igenom vilka Vg, Mvg- kriterier kan jag hjälpa dem hitta och då läser jag alltid det där estetiska och funderar. Men det är svårt och hitta någonting inunder och där får man klura lite men... där kommer jag sällan på någonting.

5.1.2 Kommunalskolan

- Slöjd i alla former, musik, idrott, hemkunskap och bild.
- Det beror på vem som undervisar men traditionellt bild, slöjd, hemkunskap och musik.
- Musik, bild, hemkunskap, slöjd främst men kan också vara andra ämnen.
- Bild, musik, hemkunskap, slöjd och kanske idrott tänker man väl vanligast men hon brukar inte klassificera ämnena, men tycker väl kanske att bild, musik och slöjd särskiljer sig.
- Estetiska ämnen skulle kunna rymmas inom de flesta ämnena, men något kanske man måste kalla de ämnen som traditionellt ses som estetiska, men de kanske skulle heta någonting annat.

Även här tyckte lärarna att frågan om vad det är som gör just dessa ämnen till estetiska inte var helt lätt men gav ändå en del förslag på vad det skulle kunna vara. Ett svar vi fick var att det som särskiljer är kroppsarbete; de handlar om motorik och är praktiska men även att det handlar om en process där det är viktigt att dokumentera sitt tänkande. Det skulle enligt en av lärarna möjligen kunna vara att resultaten utifrån en given uppgift skiljer sig mycket mer från varandra än vad de skulle i icke-estetiska ämnen. En av lärarna som också menar att man kan jobba med estetik inom alla ämnen tänker sig att det som särskiljer sig är att i de estetiska ämnena kan man skapa något som enbart handlar om estetik; medan en annan lärare menar att det estetiska främst handlar om uttryck. Även om de flesta ger sig på att svara här så kan vi se att svaren som de ger skiljer sig åt en hel del.

5.1.3 Skolverket:

Eftersom vi själva inte hade några tillfredsställande svar på dessa frågor kände vi att vi ville försöka ta reda på vilka de ämnen faktiskt är som officiellt räknas som estetiska. Vi vände oss till skolverket för att försöka få klarhet i detta. Genom telefonkontakt med dem blev vi hänvisade till skollagen och timplanen för grundskolan,⁴⁴ där de första fem ämnena ska utgöra ett block; det praktisk-estetiska. Dock var detta bara vad vi fick reda på muntligt och på frågan om det är vad de officiellt kallas så fick vi svaret att ”ja det kan man säga”. Det står dock ingenstans i dokumentet att de skulle kallas något speciellt. De fem ämnen som står först är Bild, Hem- och konsumentkunskap, idrott och hälsa, musik och slöjd. Varför de skulle kallas så kunde hon inte svara på eftersom det inte verkar finnas någon närmare definition av estetik och estetiska läroprocesser i skolverkets dokument.

⁴⁴ Bilaga 3, skollag 1985:1100

5.2 VILKA ELEMENT FRÅN FREINET PEDAGOGIK ANVÄNDS I SKOLAN?

Frageställningen som rubriken här anger ställde vi bara i rak form i intervjuer på Freinetskolan eftersom den har en uttalad Freinetprofil. Dock så hittade vi tendenser som påminner om Freinets tankegångar även på Kommunalskolan, så vi presenterar här rön från båda skolorna.

5.2.1 *Freinetskolan:*

När vi frågar hur man använder sig av freinetpedagogik på skolan pratar rektorn först om skolans speciella estetiska profil:

Det här med skapandet tycker jag är en bra vinkling på Freinet. Även om man ibland pratar med andra freinetpedagoger så säger de att "det här skapandet är inte Freinet, utan det är demokratin" och såhär va. Men skapandet som en del i det här att skapa sig självtillit. Freinet hade ju de här skolträdgårdarna där de odlade och sålde för att ungarna skulle göra riktigt arbete och få självförtroende genom att man lärde sig saker på riktigt. Det blir lite konstlat, vi kan ju inte ha det här, utan då känns det som att det behövs nånting för att de ska kunna... i dagens samhälle, jobba med sitt självförtroende och det här med att känna att man kan. Och då tycker jag att det ligger bra i att de skapande och de estetiska ämnena har det. Att uttrycka sig och att vara någon i dagens mediasamhälle, det är ju skitviktigt, det är det våra ungar jobbar med här hela tiden. Så det är mediasamhällets freinetpedagogik, inte bondesamhällets.

Hon utvecklar sen resonemanget och pratar om att även demokratin är viktig på skolan. Hon säger att detta tar sig uttryck som att man trycker på att det är viktigt att eleverna känner att det är *deras* utbildning. Portfolio är en del av detta, och något som man håller på att implementera på skolan. Ambitionen med det är att eleverna ska få grepp om sitt eget lärande. Hon påpekar att det dock är något som sker på många skolor idag eftersom det står en hel del om sådant i Lpo94, som hon tycker innehåller mycket av Freinets tankar. I Sverige, säger hon, är demokrati frågan med andra ord ganska liknande mellan skolor med freinetprofil och "vanliga skolor", medan freinetskolor i vissa andra länder som Italien och Japan är betydligt mer radikala än de statliga skolorna.

Rent praktiskt så jobbar skolan med mindre elevgrupper i de estetiska ämnena; detta för att man ska få möjlighet att jobba med det personliga uttrycket. Just det personliga uttrycket är en term som återkommer många gånger bland den personal som vi talar med på F-skolan. De estetiska ämnena har även en hög personaltäthet i och med att två till tre konstnärer jobbar samtidigt med en halvklass när de har "Ateljé" och "Verkstad". Skolan använder sig av yrkespraktiserande konstnärer istället för bildlärare, vilket är kopplat till autenticiteten, ett av ledorden inom freinetpedagogiken. Rektorn säger också att de har mycket diskussioner med eleverna kring det personliga uttrycket, och att hon tror att det skiljer dem från andra skolor.

Flera lärare nämner "Det trevande försöket" som ett av de viktigaste elementen från freinetpedagogiken. Som vi redan sett i kapitel 3.4 så tycks detta vara Freinetrörelsen i Sveriges uttolkning av tesen att kunskap är något som eleven likt en forskare bygger på sin egen förståelsehorisont, istället för den "korvstoppling" som Freinet själv gick i klinch mot. En lärare beskriver det såhär vid frågan om vilka element från Freinets pedagogik som hon själv använder:

Det är ju det här med "det trevande försöket", som även var en av Freinets riktlinjer. Att man ska *försöka*. Och det är det som... det är själva ansträngningen som räknas, inte den färdiga produkten, att man ska liksom... träna in nånting och sen läsa på och redovisa det på ett prov utan man försöker jobba med det under hela tiden Och att man försöker att hela tiden lära sig nya grejer genom att jobba *praktiskt* med det. Eller ja teoretiskt kan det ju också vara va...

Även den här läraren nämner demokratiaspekten. Till exempel hur hon om de ska börja med ett nytt arbetsområde gärna vill ha tips från eleverna på vad de kan göra kring ämnet. Tillsammans med klassen ritar hon tankekartor på tavlan, där de tillsammans tar fram olika aspekter av vilket ämne det nu är de ska börja forska i.

En annan lärare tycker att skolan fungerar i mångt och mycket som en ”vanlig högstadieskola” med skillnaden att de har mer tid till skapande verksamhet i ateljéer och verkstäder. Hon har provat på alternativa former av bedömning och blandat in till exempel bild och drama som redovisningsformer istället för traditionella prov, men hon tycker att hon även till stor del bedriver ganska traditionell katederundervisning.

En tredje lärare säger att hon försöker få till stånd en autentisk lärandemiljö, där hon till exempel använder sig mycket av närmiljön, bjuder in föräldrar som eleverna får intervjua och vars arbetsplatser de får göra studiebesök på. Även hon nämner demokratiaspekten och hur hon försöker ta in elevernas egna impulser och åsikter i undervisningen där eleverna kan påverka var tyngdpunkten ska ligga. Men hon påpekar också att de är medvetna på skolan om att det inte går att driva ett ideal in absurdum, det finns alltid klasser eller enskilda elever där man får återgå till en mer fyrkantig och styrd undervisning, som hon uttrycker det. Fördelen som hon ser det är att de är en såpass liten skola så att det gör att de har lättare att anpassa sig, och att skolan är ganska förändringsbenägen. Hon tycker att det är lättare att få så att alla i personalen drar åt samma håll här än på andra skolor.

5.2.2 Kommunal skolan:

Under vår intervju med rektorn på Kommunal skolan frågade vi om de hade någon speciell profil på just den här skolan. Det hon berättade om hade tydliga beröringspunkter med freinetpedagogiken, även om hon inte nämnde just Freinet som inspirationskälla:

Vi har ingen speciell pedagogik, men vi försöker profilera oss under det vi kallar för ”gränslösa klassrum”. Det syftar till att vi ska jobba ämnesområdesvis med arbetslivet, så om vi tar ett lätt exempel: Om man sysslar med matematik, i åttan eller nian med procent, då så söker man upp en bank som man jobbar med. Ja då har de tidigare läst tidningar om det och så. De ska köpa ett hus och så ska de låna på detta. Och då går bankmannen igenom detta och säger att det är sju procents ränta eller någonting sånt där, och amorteringsplan och sånt där. Och de går hem. Och så kanske med hjälp av läraren så kan de kanske lösa det här då. Och då kanske de kommer fram till att de valt ett alldeles för dyrt hus. Jobbar man med fysik kanske man tar kontakt med glasögonfirman eller vad det då är man ska göra. Helt enkelt att man ska få ut skolans teori i verkligheten, vad använder vi de här kunskaperna till. Det fattar inte eleverna ibland va.

Dock påpekar hon hur de på senaste tiden i och med den ekonomiska krisen har fått svårare att nå ut till samarbetspartners inom arbetslivet. Men hon säger att ambitionen från skolans håll i alla fall finns där. Hon berättar även hur de i språkundervisningen har bedrivit språkcaféer. Där har utländska studenter fått komma på besök, och eleverna har fått förbereda samtalsämnen att prata med dessa om, till exempel om Sverige eller hur det är i studenternas egna hemländer. Detta säger hon har varit bra för autenciteten, just att behöva tala med någon utan att kunna fuska med att ta hjälp av svenskan. Hon tar också upp hur man har ambitionen att jobba med andra redovisningsformer än bara skriftliga prov, och hon nämner här film, bildspel och liknande. Hon nämner här hur tekniska hjälpmedel som de håller på att köpa in ska bidra till detta, vilket vi även redogör för i kapitel 5.9.2.

Det finns övrigt som kan vara värt att nämnas här som kan anknyta till freinetpedagogik och som vi tycker har varit utmärkande bland de vi talat med på Kommunal skolan. Det är den

positiva inställningen till att jobba ämnesövergripande och i projektform, synen på teknik och hur de ställer sig till att jobba med arbetsformer som kan ses som estetiska. Men dessa faktorer redogör vi närmare för i andra kapitel i det här arbetet.

5.3 HUR JOBBAR LÄRARNÄ I ARBETSLAG?

5.3.1 Freinetskolan

På Freinetskolan som inte är så stor, fungerar det så att alla lärare på högstadiet sitter i ett arbetslag som har arbetslagsmöten där också rektorerna är närvarande. Undantaget är de som jobbar som lärare i det som motsvarar bild på en kommunal skola och här kallas för Ateljé, som inte sitter med i något arbetslag med lärare i andra ämnen. De har ett arbetslag med de andra konstnärerna som de jobbar tillsammans med i ateljén de dagar de är där; alltså inte med dem som jobbar andra dagar. De strävar efter att träffas en gång i veckan och ibland deltar de i skolans gemensamma möten då de träffar klasslärarna. Vid enskilda tillfällen, som i början och slutet på terminen så försöker de genomföra att alla som jobbar i ateljén träffas för att kunna stärka gemenskapen och samarbetet inom ämnet och i början av terminen även för att få klart vilka klasser och på vilka dagar de kommer att undervisa. De har också halva studiedagar då de passar på att detaljplanera, träffas och utveckla sitt samarbete. Den musiker som är anställd som musikinspiratör på skolan är inte med i något arbetslag alls, medan den musiklärare som jobbar där sitter med i högstadiets arbetslag.

5.3.2 Kommunalskolan:

På denna skola som är lite större är målet att varje arbetslag ska täcka en sjundeklass, en åttondeklass och en niondeklass i alla ämnen. Eftersom de är fler arbetslag än lärare i de estetiska ämnena ingår det därför inte en representant för varje estetiskt ämne i varje arbetslag men det sitter däremot två arbetslag i samma arbetsrum och på så sätt har de en viss kontakt med de estetiska lärarna även om de inte går på samma arbetslagsmöten. Dessa möten har de varje vecka och sedan träffar rektorn representanter från arbetslagen. Även detta sker en gång i veckan. Lärarna som har bild sitter alltså med i två olika arbetslag och har tillsammans inget direkt samarbete. En lärare beskriver det som att ”vi har väldigt välutvecklat arbetslag här”. Vidare förklarar hon att

Det är möte varje vecka och det är två timmar per gång, så det är ganska mycket, och dessutom är det ämnesgrupper och sådär så att här fungerar det väldigt bra. Så att på så sätt utjämnas ju det här med att man skulle nedvärdera,... alltså det är ju ganska lätt att nedvärdera ett ämne som man inte har någon insyn i alls, det får man ju säga.

5.4 ÄMNESÖVERGRIPANDE ARBETE

5.4.1 Freinetskolan

Här jobbar flera lärare ämnesövergripande men då främst mellan sina egna ämnen i den mån de är flerämneslärare. Men det verkar också hos många av lärarna finnas en önskan och ambition om att jobba mer med detta i framtiden. Bland annat har musikläraren tillsammans med en av de teoretiska lärarna pratat om ett gemensamt projekt till nästa termin. Hon försöker också att haka på när det är något inom andra ämnen som hon kan relatera till i sin egen undervisning. Som ett exempel berättar hon att när de har jobbat med barocken inom historia så tar hon samtidigt upp samma period inom musiken och hon försöker hela tiden ”pejla av” om det är något som hon kan haka på. Detta kan ju göras på ett enkelt sätt eftersom hon sitter i samma arbetslag som de andra lärarna; vilket inte blir lika lätt för ateljépersonalen.

Däremot jobbar skolan i perioder med teman och projekt där alla ämnen, även ateljéverksamheterna är inblandade. Rektorn berättar att det nu även pågår en diskussion på skolan där de försöker hitta vägar för att kunna jobba mer ämnesövergripande framöver.

5.4.2 Kommunalskolan

På den här skolan jobbar man en hel del ämnesövergripande. Vissa av lärarna startar själva sinsemellan småprojekt. De har också olika teman som de jobbar med i alla ämnen under vissa perioder. Här bestämmer arbetslagen själva om de vill vara med. Men man har också elevens val där det vanliga schemat bryts i en vecka och eleverna själva får välja mellan olika aktiviteter som de vill delta i och detta gäller alla. Detta kanske inte kan räknas som ämnesövergripande i den bemärkelsen att de blandar flera skolämnen utan är relevant i detta sammanhang eftersom lärarna jobbar tillsammans i olika konstellationer. Rektorn tycker att lärarna på skolan är bra på att jobba ämnesövergripande men påpekar också att det måste finnas lust hos lärarna som är involverade. De måste själva vilja vara med och inte bli tvingade till det för att det ska fungera och hon påpekar att finns det ”ensamvargar” som hellre står utanför dessa samarbeten. Men hon menar också att hon har upptäckt en tendens att de yngre lärarna mycket oftare och hellre är med på ämnesövergripande projekt än de som närmar sig pensionsåldern på samma sätt som de också är mer benägna att använda sig av ny teknik, se kapitel 5.9.2. Eftersom det är en skola med en låg medelålder bland lärarna kan detta självklart vara en bidragande faktor till att man jobbar så mycket med ämnesövergripande projekt.

5.5 LÄRARES ÄMNESKOMBINATIONER

5.5.1 Freinetskolan

Bildlärarna här har inga ämneskombinationer på skolan eftersom de – som vi tidigare nämnt – från början inte är utbildade bildlärare utan yrkesverksamma konstnärer. Samtliga dessa jobbar deltid med konstnärskap utanför skolan. Detsamma gäller skolans musikinspiratör. Musikläraren är utbildad tvåämneslärare med engelska som ämneskombination, men jobbar enbart i musikämnet på Freinetskolan. Ingenting som vi bedömde som väsentligt med relevans för frågan om lärares ämneskombinationer dök upp bland intervju svaren på Freinetskolan, till skillnad från Kommunalskolan där frågan dök upp som viktig i flera av intervjuerna.

5.5.2 Kommunalskolan

Bildläraren som vi träffar här har även svenska som kombination. Även musikläraren undervisar i ytterligare ett ämne, i det här fallet engelska.

I vår intervju nämner skolans rektor bland annat hur ämneskombinationer kan spela in i organiserande av arbetslag. Om en lärare till exempel har kombinationen slöjd/svenska är denne betydligt svårare att ersätta än en som har en vanligare kombination som NO/matte. När vi diskuterar olika ämnens status nämner en lärare hur hon tror att tvåämneslärare lättare kan få status i kollegiet genom att i ökad mån få plats i arbetslaget med fler ämnen. Vi ställer följdfrågan till henne om hon tror att det beror på ämnenas beskaffenhet i form av den förmodade tankeuppdeleningen teoretiskt/praktiskt. Det tror hon inte, utan det handlar snarare om den tid man får med eleverna, och ens möjlighet att påverka och ha inflytande på en skolklass. Hon nämner som exempel att om man bara har hemkunskap utan någon kombination så träffar man bara varje elev kanske en timma i veckan. Detta jämfört med om man till exempel hade en kombination med svenska då man skulle få möjlighet att träffa en klass fler timmar i veckan, och därigenom ha en större möjlighet att bygga en relation med eleverna.

5.6 DEN ENSKILDE LÄRAREN SOM PERSON OCH PEDAGOG

Just den här frågan kom egentligen bara upp under en intervju med en lärare på Kommunalskolan, men vi upplevde den ändå som något viktigt att ta upp här. När vi diskuterade frågan om de estetiska ämnenas status sade hon bland annat att:

Man kan inte säga att det blir sämre status på ett estetiskt ämne, för det har [...] att göra med vad det är för lärare som bedriver det på vår skola. Om du har en lärare som har till exempel musik och du tycker att det här är faktiskt ingen fantastisk pedagog, då sjunker även själva statusen för ämnet i sig, tror jag. Så jag tror inte det är själva ämnet. Har man däremot en annan musiklärare som är grym, som fångar eleverna, då är det högstatus direkt. Så jag tror det är väldigt baserat på vem som driver verksamheten.

5.7 LÄRARNAS KULTURSYN

Kultur är ett väldigt vitt begrepp som kan betyda olika saker beroende av vilken kontext man sätter det i. När vi ställde frågan till lärare om huruvida det finns någon ”god kultur” och i sådana fall vad en sådan är och om skolan har något uppdrag att lära ut den till eleverna, så var vi ute efter att få reda på lärares åsikter kring och benägenhet att ta till sig av elevernas egna kulturella uttryck och använda dem i undervisning. Vi ville ställa frågan så öppet som möjligt för att undvika att på förhand ge en värderande hållning till ämnet. I vissa intervjuer kändes frågan en aning ”luddig” och den skulle kanske kunna ha formulerats på ett skarpare sätt, men vi tycker ändå att vi har fått fram intressanta rön. Frågan i sig väcktes från början när vi läste Thavenius, som i sin tur refererar till en undersökning gjord av Annika Åstrand som är kultursamordnare i Arvika. Här nämns hur ”vissa lärare har en oproblematisk syn på den ’goda kulturen’ och dess välsignelser och samtidigt en negativ och oförstående hållning till den populära kulturen och ungdomskulturerna”.⁴⁵ Detta är, bland flera andra faktorer, något som Thavenius refererar till när han beskriver vad som kan inrymmas i en modest estetisk diskurs. Därför ville vi undersöka olika lärares syn kring detta i ett led att kartlägga om vi kunde skönja någon modest eller radikal syn på estetik.

5.7.1 Freinetskolan

Rektorn säger att skolan förvisso kanske har i uppdrag att förmedla viss kultur i form av ”teater och bild och så” men talar också om att begreppet kultur ju kan rymma olika aspekter, till exempel hur kultur kan vara hur man bemöter varandra i skolan, lärandekultur och så vidare. Hon verkar positivt inställd till att ta in elevernas kulturella perspektiv, men nämner att vuxenvärlden och skolan ofta ändå ligger hopplöst efter ungdomarna. ”Jag vet att min son fick sjunga ’Staten och kapitalet’ när han gick i sjuan, han tyckte det var hopplöst. ’Vad är det för jävla låt’, hahahaha...”. Men hon nämner ingenting om ”skräpkultur” eller något annat nedvärderande om ungdomskulturer.

En lärare talar om förmedlandet av en god kultur som det man håller på med när man förmedlar att eleverna ska ta fram sitt personliga uttryck:

Det måste ju vara det viktigaste att hitta... Dans för alla till exempel. Att man förmedlar en känsla av att alla kan dansa eller att alla kan sjunga, alla kan spela, och att det är snarare en tillgång att man gör det på olika sätt... Än att det ska vara en förebild och det ska vara på ett sätt och det ska sitta en jury och säga att ”du är skit” och ”du är bra” liksom. Det är väldigt konstigt att det är så.

⁴⁵ Thavenius, s 72

Hon säger vidare att hon ser det som sin viktigaste uppgift som lärare att ge en motbild till detta, att få eleverna att se saker i andra termer än ett nödvändigt ”rätt och fel”. Hon tycker att musik missbrukas ute i samhället när den behandlas på det sättet som den gör i program som ”Idol” och liknande.

En annan lärare talar också om hur hon tycker att en god kultur framförallt är främjandet av eget skapande på skolan. Hon uttrycker en farhåga att kulturpengar som går till skolan går till ”lättköpta färdiga produkter” och ser hellre hur pengarna skulle kunna få gå till teknik som skulle användas till att eleverna skapar egna kulturprojekt. Hon nämner vidare hur hon tycker att skolan har till uppgift att stimulera elevers öppenhet och nyfikenhet inför olika kulturyttringar, i synnerhet smala eller udda sådana som de kanske inte skulle ha stött på annars om inte skolan hade visat upp dem.

Ytterligare en lärare tycker att skolan ska ha en väldigt begränsad kulturförmedlingsuppgift. Hon ställer sig till exempel en aning skeptisk till att skolan har livskunskap med eleverna, och liknande typer av fostrande verksamhet. Men hon pekar liksom den förra läraren på skolans roll som hjälp för eleverna att ”upptäcka saker och ting”, att visa på det kulturutbud som finns. Men hon understryker att det är upp till eleverna att värdera innehållet i detta, och tar avstånd från tanken att det skulle finnas någon specifikt ”god kultur” överhuvudtaget. Hon avslutar med att säga att ”Där har skolan ett uppdrag – att visa på vilket utbud som finns och prata om det – men inte mer”. På vår spontana följdfråga om hur hon ställer sig till att ta in exempelvis ungdomskultur pekar hon på vikten av att utgå från elevernas egna erfarenheter och att föra en öppen diskussion om dem snarare än att ”stå där med pekpinnen”. Hon nämner också hur hon tycker att man i till exempel musik och historia borde utgå från elevernas värld som de känner till och sen gå bakåt, istället för att alltid börja med det äldsta.

Den sista läraren som vi talade med här är på samma linje som den sistnämnda. Hon pratar om hur hon vill använda sig av nutida kultur i sin undervisning och visa eleverna vilken bredd som finns, men att komma ifrån termer som bra och dåligt och närma sig ett mindre värderande förhållningssätt.

5.7.2 Kommunalskolan

Rektorn nämner först hur de som skola i enlighet med läroplanen har till uppgift att fostra elever till demokratiskt sinnade medborgare, och att detta skulle kunna tolkas som förmedlandet av en god kultur. Men vad gäller mer specifik ungdomskultur eller andra kulturyttringar säger hon att ”det är ju en smaksak”. ”Sen är det ju upp till eleverna att värdera och bedöma, vi ska bara visa vad som finns.”

En lärare nämner i likhet med en av lärarna på Freinetskolan hur hon tycker att man kan likställa en god kultur med att utveckla det personliga uttrycket hos eleverna:

Det som inte landar i en själv, som man inte själv begriper, och ett uttryck som man själv inte kan ta till sig, jag kan inte se att det är så mycket värt med det. Om man nu läser... som nu har vi ju nu en konsthistoria här med några namn som är upptagna i en bok som god konst eller som *konst* i alla fall... Det är ju helt dödfött för någon som gillar grafitti till exempel. Vars liv är grafitti eller nåt annat, vad det nu kan vara. Och det är ett uttryck, där *de* upplever att det är ett uttryck och en identitet och... ja, så. Och det är klart att grafitti är väl inte så väl ansett i alla sammanhang, men det är ju deras språk och deras konstnärliga uttryck, där de berättar om vem de är vad de varit med om och vad de tycker och så. Så det här med förmedling av kultur, ja det tycker jag att man ska göra, men man får bannemig se till att man har ett brett utbud då. Att man skapar arbetsområden och uppgifter för dem så att allt är tillgängligt, det man vill undersöka. Sen kan man ju för all del presentera något för dem nån gång emellanåt, men den där lyhördheten, den tror jag är jätteviktig.

En annan lärare säger att det kan vara bra att lärarna visar upp olika kulturyttringar för elever, om de till exempel inte fått med sig mycket kultur hemifrån. Men hon pekar på vikten av att det är eleverna som själva ska värdera vad som är ”god kultur” eller inte.

5.8 VAD LÄGGER LÄRARNÄ IN FÖR BETYDELSE I BEGREPPET KREATIVT ARBETE?

När vi i början av vårt arbete försökte att konkretisera och definiera vad exakt det var vi egentligen ville undersöka, så blandades orden kreativt arbete och kreativitet ofta in i diskussionen. Snart insåg vi att förutom begreppet status så var det flera av orden vi svängde oss med, som vi hade svårt att faktiskt definiera. Vi tänkte också att det var högst möjligt att de personer som vi skulle intervjua skulle komma att använda sig av dessa ord och därför kändes det viktigt för oss att fråga dem vad just kreativt arbete är för dem.

5.8.1 Freinetskolan

Ett övergripande mönster här är att lärarna ser kreativt arbete som något där eleven får skapa utifrån sig själv. Det handlar alltså inte om att reproducera något. En lärare formulerar det som att ”skapa något nytt” och en annan som att ”vara kreativ kräver att du har en idé och utvecklar den och testar hur den fungerar och att det kanske inte finns ett facit. Utan du är fri att göra det uttrycket, eller skapa den produkt som du tänkt dig”.

För en av lärarna handlar kreativitet inte om att producera något utan om att ha en kritisk inställning, kunna reflektera, ställa kritiska frågor och lära sig av sina misstag. Men hon fortsätter också med att ”det kräver någonting av den som ska arbeta, du följer inte bara en instruktion, utan du måste på något sätt använda din egen person och påhittighet. Sen kan kreativt arbete vara skapande estetiskt... men det behöver inte vara det.”

Kreativitet handlar här för flera av de intervjuade lärarna om att kreativt arbete utgår från individens förutsättningar där den kan ta fram sin personlighet.

En tanke som enligt oss är väl värd att begrundas kommer från en av lärarna som påpekade att ett kreativt arbete också kräver mer av den enskilda eleven än bara ett reproducerande arbete. Hon säger att vissa elever med olika handikapp, inlärningssvårigheter eller som bara mår väldigt dåligt ibland har svårt att orka med det som kreativiteten kräver. Hon påpekar också att det självklart kan vara tvärtom; att elever som har haft det svårt på andra skolor trivs bättre på den här skolan, där de får jobba mer kreativt. Men hon problematiserar ändå bilden av kreativa läroprocesser som ofta talas om som enbart något positivt.

5.8.2 Kommunalskolan

Något som även här genomsyrar alla svaren är tanken att kreativt arbete är något som inte är så styrt från läraren. Det är när eleverna blir uppmuntrade att skapa något eget. Alla menade också att kreativitet inte var något förbehållet de estetiska ämnena utan talade om hur de själva använde sig av det i sin egen undervisning. För en lärare handlade det om att försöka få in så många arbetsformer som möjligt i den dagliga undervisningen, även om hon uppfattade det som svårt ibland och att det var lättast när man jobbade i projektform. Men att variationen här just är det viktiga för att kreativiteten ska kunna komma fram i skolarbetet.

En av lärarna kräver att eleverna från sjunde klass ska kunna använda sig av PowerPoint och att de här pratar mycket om disposition av bilder, var man tittar först, gyllene snittet, bild och medianalys. Hon uttrycker det själv som att det kan bli väldigt kreativa resultat.

En annan lärare tog upp något som hon tycker är ett missförstånd som ofta förknippas med kreativitet.

Alla ämnen är väl kreativa [...] det handlar ju bara om vad man gör av det. Det är ju ungefär samma fördomsfullhet tycker jag som när man säger att, jag har ju aldrig kunnat dra ett streck eller... som om nånting var färdigt. Antingen kan man eller så kan man inte, antingen har man en talang för det och då, har man inte det så är det kört liksom.

Detta tycker hon är ett problem eftersom de elever som inte tror sig vara kreativa inte heller tror att det är något de kan lära sig att bli.

5.9 HUR SKOLORNA ANVÄNDER SIG AV MODERN TEKNIK

Hur man använder teknik är enligt Freinet viktigt i en estetisk läroprocess, vilket vi redogjort för i kapitel 3.4 Därför var detta en av de saker som vi samtalade med våra informanter om.

5.9.1 Freinetskolan

När vi samtalade med rektorn om användandet av ny teknik framstår vad vi tolkar som en viss kluvenhet. Hon tycker att det är positivt att det finns, men hon betonar i början av samtalet att det inte får gå ut över den direkta kontakten man har människor emellan. ”Det jag läser i mail kommer jag sällan ihåg, det jag *hör* kommer jag ihåg”. Hon ställer sig också kritisk till när skolor till exempel ser det som en möjlighet att öka sitt elevantal genom att bara ha mailkontakt och den typen av missbrukande av tekniken. Hon pratar om hur många försäljare försöker sälja in diverse dataprogram till skolan, men hon låter en aning skeptisk i tonen och verkar förhålla sig en aning kritisk till det hela. Men på följdfrågan om de till exempel använder sig av moderna webbaserade verktyg som YouTube och dylikt svarar hon:

Jomen det tycker jag (*att man ska göra, vår anm*), för det är ju verkligheten idag va. Det är ju verkligheten för ungarna så det tror jag att... Det är viktigt att ta in den och värdera den och se vad det är och undersöka det och ha med det i undervisningen. Självlärt kan ju inte vi ge ungarna... ”läs sidan 53-63 i läroboken och gör instuderingsfrågorna”. Det är ju liksom inte så man får kunskap idag. Det vore konstigt om våra lärare höll på med det, utan det tror jag att både i svenskan och i SO:n och i... ja i alla ämnen egentligen så finns det ju ett jätteutbud som vi måste värdera. Det är väl så att vi är på väg att växa ifrån den där generationsgrejen, ni vet generationen som aldrig satt vid en dator. Den börjar vara på väg ut från läraryrket, de börjar ju bli pensionsmässiga. Det är väl några i min generation som tagit till sig lite av det där, men sen kommer ju en ny generation som är uppvuxen med det här med MSN och sms och hela den här biten va, som blir lärare. Och de kommer kunna använda det här på ett helt annat sätt, det är jag övertygad om.

Bildläraren som vi intervjuar säger att hon använder sig väldigt lite av modernare teknik. Det är först senaste året som det har funnits fungerande dator i bildsalen. Dock så ser vi under en av våra observationer elever som sitter och jobbar med Photoshop, samt elever som gör leranimationer med hjälp av en dv-kamera och ett datorprogram.

Musikläraren tycker att ”det är helt fantastiskt med YouTube och den sortens grejer” i sin undervisning, men beklagar att datorerna som hon har i musiksalen är gamla och sega ibland. Men hon säger att hon ofta använder sig av både det och till exempel att eleverna kommer med egna förslag på låtar via sina mp3-spelare och mobiler.

En lärare som har teoretiska ämnen använder sig mycket av datorprojektorerna tillsammans med sin egen laptop, och skapar eget material i form av Powerpoint-presentationer. Hon

beskriver hur eleverna blir mycket lugnare när de har bilder att titta på samtidigt. Hon säger att hon gärna vill ha kontroll själv, så hon använder sig mest av egenskapat material. Hon har även prövat på att integrera film i arbetet, när de hade ett öga/öra/sinne-projekt, och hon planerar att försöka integrera bildpresentationer som ett alternativ till det klassiska ”plugga inför proven”-upplägget. Hon tycker att det är väldigt roligt att jobba så och att resultaten ofta blir bra, just för att eleverna har hållit på att teckna och skulptera och uttryckt sig på den sortens sätt ända från att de varit små.

Ytterligare en annan lärare i teoretiska ämnen säger att hon använder sig av teknik och estetiska läroprocesser ibland. Hon skickar ibland ut eleverna för att fotografera. Hon kan också ibland skicka ut dem på uppdrag, och att hon skickar sms som visar nästa steg på uppdraget. Hon är här dock begränsad av att hennes elever ofta har kontantkort, och hon kan inte kräva att de själva skickar sms eller ringer eftersom det kostar dem pengar. Hon har jobbat lite med film, och hon säger att hon jobbar mycket med datorer. Till exempel kan hon låta elever skriva saker själva hemma, eller låta dem söka upp information på andra platser. Hon har även låtit elever redovisa uppgifter genom att sitta i ett filmbås och göra ett nyhetsinslag, istället för traditionell skriftlig redovisning.

5.9.2 Kommunalskolan

I vårt intervju-samtal med rektorn på Kommunalskolan så tar hon upp teknik och estetiska angreppssätt själv innan den konkreta frågan kommer upp. I samband med när vi talar om vilken profil skolan har tar hon upp att de håller på att implementera andra redovisningssätt med hjälp av teknik. ”Vi försöker jobba mycket med film som pedagogiskt verktyg. Man behöver inte redovisa skriftligt, utan det kan vara med film eller bildspel eller nånting såntdär, i olika ämnen”. Hennes svar ledde in oss på vår fråga om hur skolan använder sig av teknik i övrigt. Hon börjar här med att beklaga att de ekonomiska resurserna som hon är styrd av innebär begränsningar. Det finns inte pengar till en bärbar dator till varje lärare, och som det ser ut nu säger hon att det finns två datorer på sex lärare. Men hon säger att hon försöker jobba för ökade resurser på det här området.

Sms och allting sånthär är jag väldigt förtjust i, jag använder det inte så mycket själv i och för sig, men jag gillar det nya. Vi måste... vi kan ju inte förbjuda de här grejerna. Eller vi kan ju naturligtvis förbjuda... ja inga privatsamtal och såntdär, men man kan ju faktiskt undervisa med bloggar och allting sånthär. Det är ju ungdomens verktyg och då måste vi använda dem. Så vi försöker.

Senare i intervjun pratar hon även om samma sak som rektorn på Freinetskolan, nämligen den äldre generationen lärare som hon beskriver som något ointresserade av att ta till sig och använda sig av modernare teknik.

Läraren i bild säger att hon själv tyvärr är för dålig på att använda sig av till exempel datorer men att det finns tillgång till Photoshop på skolan. Finns det elever som själva kan använda sig av sådant så får de gärna göra det och hon tilldelar dem uppgifter som de ska utföra med hjälp av datorer. Det finns en dator i bildsalen, och eleverna kan även få tillgång till skolans datasal.

Musikläraren ställer sig positiv till teknikanvändande. Hon har använt sig av YouTube i undervisningen och även använt datorer till musikinspelning i skolarbetet. Hon säger att hon är ”öppen för tekniska hjälpmedel när det stödjer undervisningen på ett positivt sätt”.

En av lärarna som har flera teoretiska ämnen säger att hon nyss börjat använda sig mer av tekniska hjälpmedel eftersom hon nyss fått en laptop och en dataprojektor tilldelad sig. Hon

säger att det finns mycket material på skolan som rektorn verkar satsa på att köpa in, mycket digitalkameror och videokameror och digitala whiteboards och liknande. Hon säger att hon jobbar en del med kameror, lite beroende på vad det är för uppgifter eleverna har fått.

En annan lärare i teoretiska ämnen är IT-ansvarig på skolan, och naturligtvis därmed väldigt positiv och drivande när det gäller teknikanvändande och är den som köper in allt. Hon berättar om det och om vad hon själv använder av det i sin undervisning:

Filmkameror, stillbildskameror, jag håller fotokurs för elever på kvällar. Diktafoner är bra, när eleverna är ute och intervjuar. Till exempel när de skriver specialarbete är de ute på universitetet och intervjuar folk där. Och smartboard har jag ju i klassrummet. Regionens Läromedelsutveckling⁴⁶ använder jag mig väldigt mycket av. [...] Det är ett sånt ställe där man i alla år har kunnat beställa filmer till skolan, men det har blivit webbaserat nu så att... Om jag till exempel vill starta upp en lektionsserie om första världskriget med en dokumentärfilm så finns den där, så jag har ett konto som lärare där. Så streamar jag det direkt. Det är grymt. Och så nytt för i år är att jag kan bjuda in elever. De skickar ett mail till en speciell adress, så får de ett lösenord. Och då får de tillgång till ett visst antal veckor och då ger jag dem behörighet för högstadiet eller gymnasiet eller så. Så när de ska skriva sitt specialarbete nu till exempel så kan de sitta i datasalen och en ser på en film om fackföreningarnas historia, en kollar på en film om trafficking, så det finns ju otroligt mycket. Så använder de sig av det. Jag kan också säga att ”nu vill jag att alla ser den här filmen till imorgon” och då kan alla göra det hemma på sina datorer. Så det är grymt, det är suveränt. Det är inte så många som använder sig av det än, men det kommer.

5.10 LOKALERNAS FYSISKA PLACERING:

Anledningen till att vi först tänkte att lokalernas fysiska placering är viktig i denna fråga är att vi tidigare både som elever och lärarstudenter har vistats på flera skolor där lokalerna för de estetiska verksamheterna har varit placerade i andra byggnader eller längst bort i byggnader. Vi har stött på flera fall där lärarna i de estetiska ämnena har slutat att äta och fika med de andra lärarna på skolan eftersom det tycker att det är för långt att gå och att det tar för lång tid. På samma skolor har vi då observerat att de övriga lärarna verkar ha en väldigt dålig insyn i de estetiska ämnena och en väldigt modest estetiksyn. Dessa tidigare observationer har inte varit en del av just detta arbete utan har snarare inspirerat oss att undersöka fenomenet närmare. Vi är mycket medvetna om att skälet till att man ofta inte placerar de estetiska ämnenas lokaler i huvudbyggnader är för att de helt enkelt ofta kräver mer utrymme och lokalerna har andra och speciella krav som ljudisolering, rinnande vatten och så vidare. Vi har alltså inte tittat på varför det är så och vill heller inte påstå att skolornas placering av lokalerna har något med deras syn på ämnet att göra. Utan vad vi vill åt är bara vilka konsekvenserna av deras placering kan vara.

5.10.1 Freinetskolan

Här ligger ateljén i en annan byggnad än den övriga verksamheten. Man måste gå en kort sträcka utomhus för att ta sig mellan den och huvudbyggnaden. Det finns inget fikarum i ateljén vilket kanske är en bidragande faktor att personalen där går till personalrummet för att fika och äta lunch. Musiksalen ligger däremot i huvudbyggnaden.

5.10.2 Kommunalskolan

Både bild- och musiksalen ligger i huvudbyggnaden där även fikarum och arbetslagsrum ligger. Bildsalen delas också för nuvarande med flera teoretiska ämnen eftersom elevantalet på skolan har ökat och de har fått fler klasser i varje årskurs.

⁴⁶ Regionens Läromedelsutveckling är ett fingerat namn

5.11 VAD SÄGER VÅRA INFORMANTER SJÄLVA OM DE ESTETISKA ÄMNENAS STATUS?

I slutet på intervjuerna ställde vi den raka frågan om våra informanter upplever någon skillnad i status bland lärarna på sin skola mellan estetiska ämnen och till exempel kärnämnen eller andra ”teoretiska” ämnen. Vi frågade även hur ledningen påverkar ämnernas status på skolan.

5.11.1 *Freinetskolan*

Rektorn säger att man jobbar med att höja de estetiska ämnernas status på skolan, men att skolan i viss mån alltid speglar samhället, och där har inte de estetiska ämnena samma status som de teoretiska. Framför allt bland eleverna säger hon att den synen lever, i synnerhet att kärnämnen ses som viktigare än de andra ämnena i skolan. Detta i synnerhet på grund av betygen, och att det är viktigt för att komma in på gymnasiet. Hon tycker att det tillför en del i positiv riktning i personalgruppen att man har konstnärer som jobbar på skolan, och att de ser sig som konstnärer i första hand snarare än som bildlärare. Vidare säger hon att hon tycker att bilden borde bli upphöjt till kärnämne, just eftersom ”ungarna bombarderas med bilder ute i samhället”, och pratar om vikten att lära sig att kritiskt värdera vad man ser. Hon säger att från ledningens sida så påverkar man i den mån att de har gått ut med direktiv om att man när man har temaarbeten både ska redovisa arbetet i text och någon form av estetisk produkt som är knuten till rapporten.

En lärare säger att hon inte märkt av någon direkt skillnad i status mellan ämnena, men påpekar också att de teoretiska lärarna har relativt lite kontakt med de estetiska. Hon säger att om de hade mer kontakt och deltog i samma diskussioner i större mån kanske man skulle se tydligare om där fanns en skillnad eller inte.

En annan lärare anknyter till det som den förra sagt om att vissa av de som håller i estetiska ämnen inte har samma anställningsvillkor på skolan som andra lärare, att de jobbar deltid och inte i samma mån deltar i diskussioner, planering och så vidare. Samtidigt tycker hon att de estetiska ämnena har en hög status på skolan, på grund av dess speciella estetiska profil, som har lett till att alla på skolan i viss mån har sysslat med estetiska processer. Hon säger att hon själv skulle önska sig lite mer fortbildning inom det estetiska området. Hon nämner även en annan skola i samma stad som profilerar sig mot ett visst språk som exempel på hur hon tycker att Freinetskolan *inte* är:

Det är väl det som jag vänder mig emot, att det skulle finnas *en* sanning. Och att man gör som Språkskolan till exempel och säger att ”ska de ändå hålla på med gympa och bild så kan de göra det på ett annat språk så att de i alla fall lär sig nånting”. Då har man ju väldigt tydligt sagt att då är det inte viktigt om det är en utbildad bildlärare eller en utbildad idrottslärare för det där är bara sysselsättning. Det är någonting som gör att eleverna ska få en paus från det andra, och då kan de när de har den där pausen lära sig lite tyska. För mig är det ett så nervärderande sätt att se på den delen av skolan.

En lärare svarar kort och koncist att hon tycker att de olika ämnena har likvärdig status på skolan, och att ledningen är bra på att hålla det på det viset.

En lärare i ett estetiskt ämne svarar lite svävande. Hon påpekar att det inte finns någon uttalad skillnad i status mellan ämnena och att det är en väldigt öppen och trivsamt miljö på skolan. Men samtidigt finns det ändå någon form av skillnad, säger hon. Men hon har svårt att exakt sätta fingret på hur den skillnaden ter sig. Hon känner dock att hon har ett bra stöd från ledningen, som hon upplever som positiv till det de håller på med i de estetiska ämnena.

5.11.2 *Kommunalskolan*

När vi intervjuar rektorn säger hon först:

Ja... det har ju blivit en treämnesskola, vi är ju där va. På gott och ont, men så är det ju, det är svenska, engelska och matematik som jobbas mycket med va, för att... man inte ska behöva stå med byxorna nerdragna i tidningarna... att så och så många elever inte är godkända. Och där har det gått snett i det tänkandet.

Hon nämner också att bland äldre lärare tror hon att det finns ett arv från när de hade något som hette USK, undervisningsskyldighet. Här hade de estetiska lärarna mindre undervisningsskyldighet än de andra och kunde jobba med fler elever för det ansågs att de inte behövde planera sitt arbete lika mycket. Och detta tror hon bidrog till en låg status bland lärarkåren för de estetiska ämnena, och hon säger att detta kanske lever kvar i viss mån i den äldre generationen. Men hon pekar på att de flesta av lärarna på Kommunalskolan tillhör den yngre generationen där det här har försvunnit. Hon säger att hon själv och skollädaingen behandlar alla ämnen likvärdigt, och tror att hon på så sätt påverkar statusen på ett positivt sätt. Hon känner inte av att det skulle finnas någon statusskillnad mellan ämnena på sin skola.

En lärare säger att hon inte märkt av någon direkt statusskillnad. Möjligen, säger hon, finns en positiv påverkan på de estetiska ämnenas status i och med det område som skolan ligger i. Området präglas mycket av att många som bor där är kulturintresserade, och där bor en hög andel kulturarbetare, konstnärer, musiker och journalister.

En annan lärare säger att hon märker en viss statusskillnad bland eleverna, på grund av att de ser det som viktigare att få höga betyg i kärnämnen än i de estetiska ämnena. Men bland lärarkåren tycker hon sig inte se någon statusskillnad. Nästan exakt samma sak säger ytterligare en lärare som vi intervjuar.

En annan av lärarna är inne på det som vi tagit upp i kapitel 5.6. Hon tycker att statusen påverkas mer av läraren som person än av själva ämnet i sig. Hon pekar också på att NO och SO ger betyg i flera ämnen, och att elever därför upplever dem som viktigare än enstaka och mindre ämnen som bild och musik.

6 DISKUSSION

6.1 VILKA ÄR DE ESTETISKA ÄMNENA?

Att ämnena här skiljer sig åt tror vi har vissa naturliga orsaker. Dans och keramik till exempel nämns på en av skolorna men inte den andra, vilket nog främst har att göra med att dessa ämnen också finns på denna skola men inte på den andra. När man ska räkna upp ämnen är det självklart att man främst tänker på den skola som man själv befinner sig på. En hel del av lärarna som vi intervjuat har inte heller jobbat på andra skolor tidigare. Det mer intressanta är att det skiljer sig åt bland lärare och rektorer som jobbar på samma skola. Detta kanske tillsynes inte är något stort problem. Men vi tycker att om man ska kunna prata om de estetiska ämnenas status och om man vill problematisera deras roll i skolan och föra upp en konstruktiv diskussion om dem till ytan så kan det bli väldigt viktigt att man för det första pratar om samma ämnen. Det kan visserligen också finnas en kraft i att det är så, för om man inser att man har olika syn här kan detta leda till ett samtal om vad begreppet estetik egentligen innebär. Men som vi har uppfattat det så pratar man ofta om de estetiska ämnena med en tanke om att alla förstår vad som menas och därför blir diskussionen om exakt vilka ämnen det är aldrig aktuell. Att bild och musik är med i alla svar gör ju också att alla på något sätt har samma sak i åtanke när de pratar om estetiska ämnen. Men det svåra blir var gränsen ska gå gentemot de icke-estetiska ämnena eftersom de flesta inte riktigt kan definiera vad det är som gör dem till estetiska så blir det ju svårt att försöka hitta andra ämnen där detta odefinierbara finns eller inte. Hur lärarna än förklarar vad det estetiska är så tycker ändå de intervjuade i de flesta fall att estetiska inslag finns i alla ämnen. Läser man kursplanerna för alla de olika ämnena som finns i grundskolan ser man att där finns väldigt många inslag med sådant som man ofta förknippar just med bild och musik, i kursplanen i svenska står det till exempel ”Ämnet utvecklar elevens förmåga att förstå, uppleva och tolka texter. Ett vidgat textbegrepp innefattar förutom skrivna och talade texter även bilder.”⁴⁷ Den slutsats vi drar här är att det - som vi tidigare nämnt - inte är bra att dela upp ämnena i vi och dem, här då estetiska och icke-estetiska. En uppdelning har ju ofta tendensen att också sätta olika värden på de olika delarna, något som vi tror motverkar en jämställdhet i status mellan skolämnena. Men också att denna uppdelning motverkar en mer radikal estetiksyn och även till viss del styrdokumentet eftersom en sådan uppdelning gör att man lätt tänker att estetiken är förbehållen vissa ämnen och att man inte skulle kunna jobba med dem i hela skolan. Lärare som inte känner sig hemma i ämnena bild och musik kanske förknippar estetiken så starkt med dessa ämnen att de känner att estetik inte är något som de behärskar eller förstår sig på. Så kanske vore det bäst som en lärare sade, att eftersom man kan jobba med estetik inom alla ämnen borde man kanske kalla musik, bild och andra så kallade praktisk-estetiska ämnen för något annat; om man nu måste det. Vi hoppas självklart att man inte ska behöva bunta ihop och dela upp ämnen på det sättet, utan att alla ämnen på ett sätt får stå för sig själva men mer som en viktig del av en helhet. Inte som ett ämne i ett knippe med olika delar som ska läras var för sig.

6.2 VILKA ELEMENT FRÅN FREINET'S PEDAGOGIK ANVÄNDS I SKOLAN?

Hur är de estetiska ämnenas status kopplad till Freinets pedagogik? Vi tycker att det finns flera svar på detta. Ett är Freinets tanke om hur ”handens och hjärnans arbete ska värderas

⁴⁷ Kursplan för svenska i grundskolan, Skolverket

lika". Som vi tolkat den innebär den en uppluckring av dikotomin praktisk/teoretisk, och i och med hur han omnämner det konstnärliga uttrycket som "utomordentligt viktigt" pedagogiskt sett utgår vi ifrån att det även innebär en uppluckring av dikotomin lek/allvar som präglar den modesta estetiksynen.⁴⁸ Och just fjärmandet från en alltför modest estetiksyn och närmandet till en radikal dito är något som vi tror skulle förbättra de estetiska ämnenas status avsevärt. Här har vi tagit till oss av Thavenius beskrivning av hur en radikal estetik skulle kunna förändra skolan, och Thavenius omnämner freinetpedagogik som ett av flera exempel på hur det kan gå till rent praktiskt.⁴⁹

Ett annat svar på vår fråga är det som rektorn på Freinetskolan nämner om hur fokuseringen på det estetiska skapandet är "mediesamhällets freinetpedagogik, inte bondesamhällets". Om detta är den praktiska form som freinetpedagogiken antar idag, pekar detta på hur den generellt kan påverka de estetiska ämnenas status i positiv riktning, i form av att freinetskolor som profilerar sig speciellt mot estetiska ämnen. Som vi även resonerar om i kapitel 6.4 så tror vi att ämnesövergripande projektarbeten är något som kan ha en positiv effekt för statusen, och just detta är ju något som enligt Inger Nordheden förekommer mycket inom freinetpedagogiken.⁵⁰

Hur har det då sett ut rent praktiskt på de två skolor som vi har besökt i vår undersökning? Vi skulle kunna sammanfatta våra intryck med att det var färre inslag av Freinets tankar än vi trott på Freinetskolan, och fler inslag av freinetliknande tankar och metodik på Kommunalskolan än vi trodde att det skulle vara. Om vi tänker oss en skala med "traditionell katederundervisning" i ena änden och freinetpedagogik i den andra, är vårt intryck att både Freinetskolan och Kommunalskolan skulle mötas någonstans i mitten av skalan; kort sagt tedde sig de två skolorna vara ganska lika varandra. Detta baserar vi på vad som kommit fram i vår undersökning – Freinetskolan har i högstadiet traditionell schemaläggning (med undantag för fördjupningen som eleverna har tillgång till), är tvungen att ge eleverna betyg och teknikanvändningen tycks inte vara mer omfattande eller annorlunda än på andra skolor i allmänhet. Båda skolorna arbetar i viss mån i ämnesöverskridande projektformer. Lärarna på båda skolorna tycks i högre grad omfattas av den radikala estetikdiskursen snarare än av den modesta. Den dikotomi som enligt Thavenius råder mellan lek och allvar, och som han vidare kopplar till "allmänna föreställningar om skillnaden mellan arbete och fritid men också mellan konst och vetenskap"⁵¹ är inget som vi under intervjuerna tyckt oss se som någon rådande diskurs på skolorna. På båda skolorna har produktionen av skoltidning nämnts i intervjuer. En skillnad är att vi har hört flera lärare på Freinetskolan tala om elevdemokrati under intervjuerna, vilket vi inte har hört mycket om på Kommunalskolan. Men talet om elevdemokrati har å andra sidan kommit upp när vi specifikt frågat efter vilka element från freinetpedagogiken som lärarna använder sig av. Och eftersom vi inte har frågat lärarna i Kommunalskolan om just detta eller andra specifika frågor kring elevdemokrati är det inte så konstigt att vi inte hört något från dem om det och det är med andra ord inget vi kan dra några slutsatser om. Det kanske mest iögonenfallande tycker vi har varit Kommunalskolans devis "gränslösa klassrum", som vi tycker påminner väldigt mycket om Freinets idéer om ett autentiskt lärande och att söka sig kunskaper i det omgivande samhället. Förutom från en lärare har vi inte hört mycket nämnas på Freinetskolan om att söka sig utanför skolans väggar, vilket vi finner en aning överraskande, på den här punkten tycks Kommunalskolan "mer Freinet" än vad Freinetskolan är.

⁴⁸ Thavenius, s 68

⁴⁹ Thavenius, s 121

⁵⁰ Nordheden, s 181-182

⁵¹ Thavenius, s 69

6.3 HUR JOBBAR LÄRARNÄ I ARBETSLAG?

Det vi har fått fram i våra samtal pekar på att ett fungerande arbetslag påverkar ett ämnes status på det sättet att lärarna får tid och möjlighet att kunna diskutera sitt ämne med andra lärare som också har samma elever. De andra lärarna kan få en insyn i och förstå vad det är eleverna faktiskt lär sig i de estetiska ämnena. Eftersom de själva följer samma elever kan de lättare koppla ihop utveckling hos eleverna som ett resultat av de estetiska ämnena om de också samtidigt vet vad det är som de just då jobbar med inom bild och musik. Till exempel skulle en lärare i ett annat ämne lättare kunna uppmärksamma en elevs kritiska granskande av en bild i lärobok om hon också visste att bildläraren aktivt jobbar med bildanalys och genom detta uppskatta det som eleven lärt sig på bilden. Om man kontinuerligt har ett samarbete och diskussion blir det lättare att på ett naturligt sätt kunna sammanställa undervisningen. Till exempel att samtidigt jobba med samma tidsepoker eller andra teman. Det som vi har sett är att dessa samarbeten kan växa fram genom fasta arbetslagsträffar där man stämmer av vad de andra lärarna med samma elever har tänkt arbeta med. Men att man inte ska underskatta de inofficiella mötena som sker i fikarum och arbetslagsrum eftersom lärarna här medan de sitter och planerar sina lektioner kan ha en pågående diskussion med sina kollegor. Här kan dessa samarbeten växa fram utan att det blir ett för stort organisatoriskt projekt.

6.4 ÄMNESÖVERGRIPANDE ARBETE

Att ämnesövergripande arbete skulle kunna höja de estetiska ämnenas status är vi övertygade om; om det görs på ett bra sätt. Med det menar vi att lärare i estetiska ämnen måste vara vaksamma på att de inte hoppar på projekt där deras ämnes medverkan inte kan motiveras utifrån lärarens egna mål med undervisningen, utan vars enda roll snarare blir en utsmyckning av arbetet där eleverna inte kommer att lära sig något nytt som går i linje med vad den estetiska läraren vill ge eleverna i sin undervisning. Men om läraren här får chans att vara med och bestämma hur de estetiska inslagen ska se ut och kanske ännu viktigare förklara för de andra lärarna varför de vill vara med på ett projekt så tror vi att detta kan bidra till en ökad förståelse för vad eleverna faktiskt kan lära sig av dessa inslag. Om de estetiska lärarna motiverar och förklarar vad eleverna kan lära sig utifrån ett estetiskt perspektiv tror vi att de övriga lärarna kan upptäcka den speciella kompetens som de estetiska lärarna sitter på, och försöka att involvera dessa lärare i arbeten eftersom de kan ge ytterligare en dimension på elevernas lärande. Många teoretiska lärare använder sig idag såklart av bild, musik och skapande i sin undervisning utan att involvera de estetiska lärarna. Vi tycker självklart det bara är positivt att de jobbar på detta sätt, men om de endast använder sig av estetiska inslag som utsmyckning och tänker att det endast är det som de estetiska arbetssätten innebär kan detta spåda på en tanke om teorin som nytta och det estetiska som nöje. Nu menar vi inte att de övriga lärarna måste rådfråga de estetiska lärarna varje gång de vill använda sig av ett sådant inslag och visst måste man få använda de kunskaper eleverna har till utsmyckning. Vi vill bara varna för att dra ett likhetstecken mellan estetiska inslag och just utsmyckning. Den synen på estetik ser vi som ett typexempel på den modesta estetik som Thavenius beskriver. Vad vi har fått fram är att man på båda skolorna som vi har undersökt faktiskt verkar ha en syn på estetiska inslag som betydligt mer användbara än bara som dekoration och lek. På båda skolorna är flera av lärarna mycket bra på att tänka i banor där man kan använda sig av bild, ljud och så vidare för att ge eleverna kunskap och kanske även nå fler elever. Flera lärare pratar om hur olika elever lär på olika sätt och det är viktigt att kunna nå alla elever i alla ämnen. Att även de elever som är mer praktiskt lagda ska kunna lära sig traditionellt teoretiska ämnen och att man kan göra detta på olika sätt. Detta kan återigen handla om att

alla lärare som vi har pratat med har varit relativt nytexaminerade eller med pågående vidareutbildning. I dagens lärarutbildning finns det en diskussion oavsett vilken inriktning man har som lärare om alternativa arbets- och redovisningsformer. Så just på de här skolorna verkar de andra lärarna ha en rätt god uppfattning om hur man kan använda sig av dessa och gör det också en hel del. Det enda med detta som vi tycker är lite konstigt är att de sällan själva har reflekterat över att dessa metoder på något sätt skulle vara estetiska och ha något att göra med de ämnen som behandlar dessa i skolan som musik och bild. Vi tror att om lärarna reflekterade över detta lite mer skulle de kunna ta del av de estetiska lärarnas kompetens och kanske komma ännu längre med användandet av estetiska inslag i sin undervisning. På så sätt skulle en mer radikal syn på estetik kunna komma till stånd.

Självklart kan lärarna i de estetiska ämnena lära sig viktiga saker av de andra lärarna med; så det handlar självklart inte bara om att man ska arbeta ämnesövergripande för att höja de estetiska ämnenas status utan detta är snarare en positiv effekt som man kan uppnå. Att jobba ihop i projekt tror vi också kan ge en närmare relation lärare emellan och kan göra att man vågar rådfråga varandra och ta hjälp av varandras specialkompetenser även utanför de ämnesövergripande arbetena.

6.5 LÄRARES ÄMNESKOMBINATIONER

Vi tror att frågan om lärares ämneskombinationer i viss mån indirekt kan spela roll i frågan om de estetiska ämnenas status, om än på ett lokalt plan ute på fältet snarare än på ett skolpolitiskt plan. Att en lärares anställningsbarhet påverkas står klart, baserat på både de uppgifter vi fått från en rektor och en lärare om hur det blir lättare att komma in i ett arbetslag om man har någon ämneskombination, vilken den än må vara. Rent organisatoriskt torde det vara lättare att som flerämneslärare ge sig in i ämnesöverskridande projektarbete, i och med att man redan vid egen planering kan synkronisera ihop två ämnen.

Det en lärare nämnde om att man som flerämneslärare får mer tid med varje elev tror vi kan vara en mycket viktig faktor till vilken status ämnet får på skolan. Vi tar upp i kapitlet om den enskilde pedagogen att ett ämnes status i stor mån kan ha att göra med vem som företräder det lokalt. I enlighet med det så låter det i våra öron som en rimlig tanke att ju mer eleverna får bygga en relation med någon som har till exempel ämnet bild och ju mera de respekterar den läraren, desto högre status kommer själva bildämnet att få på skolan. I viss mån finns det kanske också en möjlighet att de diskurser kring ”lek och allvar” som präglar den modesta estetiken skulle kunna börja luckras upp på en skola om samma lärare både undervisar i ett estetiskt och ett teoretiskt ämne. En sådan lärare, med erfarenheter och arbetssätt sprungna ur både konsten och vetenskapen, kanske skulle kunna bidra till skolans diskurs med en mer holistisk kunskapssyn som i sin tur förhoppningsvis kan leda till en mer radikal estetiksyn.

6.6 DEN ENSKILDE LÄRAREN SOM PERSON OCH PEDAGOG

Även om det inte omnämnts lika direkt på fler ställen i våra intervjuer än det som vi direktciterade i kapitel 5.6 så är den här frågan ändå något som vi upplevt som en generell tendens bland våra informanter. Om inte en statusskillnad föreligger på en skola i form av att olika lärare omfattar olika diskurser i sin syn på de estetiska ämnena – vilket inte heller tycks vara fallet i vår undersökning – så är det ingen främmande tanke att det istället blir den som lokalt representerar ett ämne som personligen bidrar till dess status. I vilken mån socialiserar sig läraren med sina kollegor? Hur pass drivande är läraren för sitt eget ämne? Hur pass drivande är han eller hon för lärar- och skolfrågor i allmänhet? Hur pass bra pedagog är han eller hon och vilket rykte har han eller hon bland eleverna? Naturligtvis spelar här även andra

omständigheter in, många tar vi även upp här såsom arbetslag och hur de är organiserade, graden av ämnesövergripande arbete på skolan, lärarens ämneskombinationer med mera. Notera även att det vi tagit upp här gäller fallet då en skola generellt omfattas av en radikal syn på estetik. I en skola där en modest estetikdiskurs mer generellt råder är det inte omöjligt att en nog så skicklig och socialt briljant estetpedagog ändå får kämpa i motvind.

6.7 LÄRARNAS KULTURSYN

Som vi nämnde i inledningen till kapitel 5.7 så har vi gjort lärares syn på skolan som kulturförmedlare till ett analysverktyg för att kunna skönja vilken diskurs som råder i skolan i termer av modest eller radikal syn på estetik. Vi använder oss här av Thavenius tankar, där han som vi nämnt kopplar ihop synen på skolan som ett skydd mot ”skräpkultur” som förknippat med en modest estetiksyn⁵², och synen på en skola vars roll är att främja elevernas egna förförståelse och uttryckssätt förknippas med en radikal syn på estetik.⁵³

Sammantaget tycker vi oss ha sett en liknande attityd hos nästan alla vi har intervjuat, såväl på Freinetskolan som på Kommunalskolan. Det verkar råda en samstämmighet om att det både är önskvärt och viktigt att ta in elevernas egna kulturella uttryck i undervisningen. Lärare på båda skolorna har omnämnt ”det egna uttrycket” som ett viktigt exempel på vad god kultur kan innebära, och så gott som alla lärare har nämnt att de tycker att skolan ska kunna visa upp ett brett spektrum av vad som finns till buds, men att det är eleverna som ska bedöma och värdera det. Vi tycker att det vi har fått fram av undersökningen i den här frågan i viss mån pekar mot en mer radikal än modest syn på estetik. Om det är så, skulle den kultursynen kunna påverka de estetiska ämnenas status i positiv riktning ju fler lärare som anammade det förhållningssättet.

Å andra sidan så ska vi inte bortse från andra åsikter i den samhällsdebatt som förs om kultursyn i skolan. Är det verkligen viktigt att skolan knyter an till elevernas egna kultur i form av specifika ungdomskulturer, lär sig inte eleverna om det ändå? Skulle de estetiska ämnenas status snarare höjas om det infördes en kanon i form av konst och musik som alla bör känna till, i en del av en allomfattande allmänbildning? Dessa frågor utgör för all del inte oväsentliga invändningar. Förhoppningsvis hoppas vi dock att det går att hitta en syntes mellan dessa två olika synsätt, där man förvisso visar upp ”klassiker” som man anser tillhöra allmänbildning eller vårt gemensamma kulturarv, men att man fångar elevers intresse för dessa ”klassiker” just genom att börja med elevernas egna förförståelse och sedan gå bakåt, som en av lärarna i vår undersökning nämnde. Vi tror kort sagt att det radikala förhållningssättet till estetik är det som lättast skapar meningsfullhet i lärandeprocessen.

6.8 VAD LÄGGER LÄRARNA IN FÖR BETYDELSE I BEGREPPET KREATIVT ARBETE?

Även om alla lärarna hade något olika tankar om vad som karakteriserar ett kreativt arbete så fanns där två gemensamma punkter som verkar bilda en kärna för begreppet. Det första är att kreativt arbete *inte* handlar om att reproducera något; utan att snarare från vissa förutsättningar kunna skapa något eget. Det andra är att kreativt arbete kan förekomma i alla skolans ämnen. Här kan vi hitta vissa liknelser med en radikal estetiksyn. Just att man ser det

⁵² Thavenius, s 72

⁵³ Thavenius, s 122

kreativa som något användbart inom hela skolan och inte bara i de ämnen man kallar för estetiska. Vi ser också denna kärna i begreppet som tillräckligt stor för att man lärare emellan på ett givande sätt ska kunna tala om kreativa läroprocesser, vilket enligt oss är mycket positivt. För att kunna klargöra de estetiska ämnenas roll och status i skolan kräver det ju att de som är inblandade i diskussionen är något överens om betydelsen hos de begrepp som de använder sig av. Sedan att det sätt lärarna beskriver hur de konkret använder sig av det i sin undervisning skiljer sig rätt mycket åt, visar inte på att de har totalt olika uppfattningar om begreppet; snarare att de använder det på olika sätt.

6.9 HUR SKOLORNA ANVÄNDER SIG AV MODERN TEKNIK

Vi tror att sättet lärare väljer att använda teknik på, och i synnerhet hur de låter sina elever använda sig av teknik kan spela roll för i vilken mån estetiska perspektiv får plats i undervisningen, framför allt i de klassiskt ”teoretiska” ämnena. I enlighet med vad vi har tagit upp i kapitel 3.3 där Marner och Örtengren beskriver hur estetiken borde få en ökad roll i skolan i takt med estetikens ökande roll i samhället, tänker vi att IT kan fylla rollen som hjälpmedel i skolan för att få fram autentiskt material som eleverna får förhålla sig till. Med tekniken som hjälp underlättas elevernas egna skapande, sökande efter olika sorters information och möjligheter att hitta material som anknyter till deras egna kultur och förförståelse.

Den här argumentationen ser vi även i Freinets tankar. Han talar om en tid som domineras av ny teknik och hur skolan bör vara uppdaterad med den för att inte halka efter resten av samhället, som vi tagit upp i kapitel 3.4. Eller för den delen när han beskriver de pedagogiska fördelarna med att hans skola har införskaffat en typograf, en limograf och material för linoleumtryck.⁵⁴ Om vi översätter detta till datorer där man både kan producera text, bilder, rörlig bild och ljud och dessutom mångfaldiga detta och till och med direkt publicera det, att jämföra med de skoltidningar som Freinets elever delade ut i samhället, så har vi här om vi sätter på oss Freinetska glasögon en fantastisk pedagogisk möjlighet till vårt förfogande. Även hans tankar om att söka sig ut i samhället har möjlighet att enklare genomföras med digitala hjälpmedel.

Men vi får heller inte svälja IT-revolutionen med hull och hår utan någon kritisk blick på det hela. Trots allt så måste vi betänka att tekniken endast har ett instrumentellt värde, den finns inte där för sin egen skull. *Hur* vi använder tekniken är kanske en viktigare fråga än *om*. Bara för att det kan innebära ökade möjligheter att implementera estetiska läroprocesser i undervisningen med teknikens hjälp, är det inte alls säkert att så sker. Och som rektorn på Freinetskolan påpekade i vår intervju, så får det virtuella mötet aldrig ersätta det direkt mellanmänskliga. Med allt detta i bagaget, hur ter sig vår jämförelse här mellan Freinetskolan och Kommunalskolan?

Med tanke på Freinets syn på autentiska läromedel, skolan i samhället och tekniksyn var vår hypotes att vi skulle se fler tekniska hjälpmedel och kanske mer kreativt användande av dem på Freinetskolan än på Kommunalskolan. Den hypotesen fick vi dock förkasta efter att ha undersökt saken. Båda skolorna tycks ha en liknande policy i hur de köper in tekniska hjälpmedel. Båda brottas med ekonomiska ramar som är snäva. Möjligen kan vi se en något större optimism på Kommunalskolan, i synnerhet när vi talar med den IT-ansvarige läraren som köper in material. Men å andra sidan så har vi inte talat med någon som är IT-ansvarig på Freinetskolan, så här måste vi vara försiktiga med att dra några slutsatser. Rektorerna på båda skolorna tycks ha en liknande syn sinsemellan på att IT är ”ungdomens verktyg” och att det är

⁵⁴ Freinet, s 51-52

viktigt att använda sig av en undervisning som ungdomar kan appropriera utifrån sina egna förståelsehorisonter. Det tycks som att lärarna på båda skolorna också använder sig av teknologi på ett liknande sätt med fotografering, filmande, Photoshop, Powerpoint, YouTube och så vidare. Däremot tycker vi oss ha funnit en generell tendens här att lärarna själva inte tänker på detta som ett estetiskt tillvägagångssätt. En anledning till att många av lärarna verkar positiva till att integrera sådana här arbetsformer i sina lektioner kan också vara att medelåldern bland de lärare som vi har pratat med är relativt låg. Som båda rektorerna påpekat är inställningen till IT mycket av en generationsfråga. Inte omöjligt är också att en skollednings inställning i frågan i stor grad påverkar hur pass lite eller mycket det används i skolan, med tanke på ledningens bestämmanderätt i resursfördelningen.

Hur anknyter då detta till de estetiska ämnenas status? Om IT som vi nämnt innan kan innebära en ökad möjlighet till ett estetiskt angreppssätt, så skulle detta också kunna öka estetikens status om man började tala om dessa pedagogiska fördelar som just estetiska. Det som vi skrivit om i kapitel 3.2.2 där vi sammanfattar Thavenius tankar om hur skolan bör behandla populärkulturen, och hur den med estetiska medel är blandad med politiska, religiösa och ekonomiska intressen, är i högsta grad förknippat med IT. YouTube, bloggar, digitala sociala nätverk och så vidare har – som båda rektorerna i vår undersökning nämnt – en mycket stor betydelse i ungdomars liv. Med en mer radikal syn på estetik skulle skolan i större mån kunna tackla det som Thavenius benämner som ”marknadsestetik”⁵⁵, där man lär eleverna ett kritiskt förhållningssätt till de estetiska uttryck som de översköljs av. Ett ökat reflekterande om detta från skolans sida, tillsammans med upptäckten vilken roll de estetiska ämnena kan spela i en sådan läroprocess, tror vi skulle kunna höja estetikens status.

6.10 LOKALERNAS FYSISKA PLACERING

På Freinetskolan där Ateljén ligger i en annan byggnad kunde vi se att de andra lärarna på skolan verkade ha en rätt dålig insyn i den dagliga verksamheten som pågår i ateljén. Vi tror att detta dels beror på att personalen där inte är med i de övrigas arbetslag men också eftersom de andra lärarna inte har någon naturlig eller återkommande orsak att vistas i ateljélokaler. Vad som här var bra var att lärarna där på rasterna gick över till personalrummet för att fika och äta med övrig personal. Vi tror att ju oftare man träffas och har tid att prata ju mer insyn får man i varandras ämnen. Att ateljépersonalen vistas i huvudbyggnaden känns naturligt men det var inte alls säkert att de andra lärarna på skolan vistades något i ateljén. Vi tror att om lokalerna ligger nära och i anslutning till den övriga verksamheten på skolan blir det naturligare för andra lärare att titta in när de har vägarna förbi och få ta del av det som eleverna jobbar med där. De kan gå in och se konkret vad eleverna jobbar med i bilden och gå förbi och höra vad de jobbar med i musiken. Det blir också enklare för lärarna att kontinuerligt och på ett enkelt sätt ta sin verksamhet ut i skolans övriga lokaler. Det som vi också har observerat är att om verksamheterna är skilda åt verkar det finnas en tendens att också se dem just som skilda verksamheter och detta kan lätt bli problematiskt. Om man får känslan av att det är skilda verksamheter så är det ju också lätt att lägga in olika betydelser i de olika delarna och vi tror att detta kan vara en stor bidragande faktor till att man dras till att dela upp dem i nytta och nöje, lek och allvar. För om man som sagt har en uppdelning mellan vi och dom kommer det alltid att finnas en tendens att värdera ämnena olika, både från de estetiska lärarnas och de övriga lärarnas håll. Detta tror vi indirekt kan påverka statusen, eftersom en uppdelning ger en öppning till att ge olika värden till de olika delarna av skolans verksamhet. På Kommunalskolan ligger de estetiska ämnenas lokaler i huvudbyggnaden

⁵⁵ Thavenius, s 109

vilket i frågan om insyn är positivt. Men det vi här upplevde som negativt var att lokalen delades med andra ämnen (utan att de för den sakens skull integrerade bild) vilket gör att bildlärarna inte hade full kontroll på sitt material och den utrustning som fanns i lokalen. Viss utrustning hade förstörts och man kunde inte till fullo använda klassrummets potential. Detta tycker vi kan vara ett tecken på att man inte riktigt har förståelse för hur ämnet fungerar. Så att bara placera ämnet i huvudbyggnaden kan ju också få konsekvenser att man inte har salar som är speciellt utformade för deras behov och kan då i sig påverka statusen negativt. Så det är självklart inte bara placeringen i sig som spelar roll utan även utformningen av själva lokalen.

6.11 VAD SÄGER VÅRA INFORMANTER SJÄLVA OM DE ESTETISKA ÄMNENAS STATUS?

Sammantaget tycks de vi talat med vara tämligen eniga om att de estetiska ämnena i princip har likvärdig status bland lärarna på sina respektive skolor. Däremot verkar tänkandet kring kärnämnen som viktigare enligt våra informanter vara djupare rotat bland eleverna. Det som en lärare nämnde, angående det geografiska områdets demografiska sammansättning är något som vi också tror spelar roll för båda skolorna, eftersom de ligger väldigt nära varandra i samma bostadsområde. Att många elevers föräldrar kanske jobbar med kultur eller själva är aktiva kulturkonsumenter vad gäller till exempel konst och musik påverkar troligen synen på de estetiska ämnena även bland lärarna i skolan. Som vi också varit inne på tidigare tror vi att den relativt låga medelåldern bland lärarna på båda skolorna påverkar vilken status ämnena får, i enlighet med det som rektorn på Kommunalskolan påpekar angående gamla tiders USK och diskursen som det kan föra med sig.

En sak som vi finner intressant är det en lärare på Freinetskolan tar upp om Språkskolan. Det hon återger här är en väldigt träffande beskrivning av den modesta estetiksyn som Thavenius skriver om och som vi redogör för i kapitel 3.2.1. I just det här fallet har vi med andra ord en mycket tydlig fingervisning på en lärare som i mycket högre grad omfattar en radikal estetiksyn än en modest.

Men det tycks dock i viss mån – vilket vi tidigare också varit inne på när vi redogjort för hur det fungerar med arbetslag – finnas flera frågetecken kring ämnenas status på Freinetskolan än på Kommunalskolan. På Kommunalskolan har ingen lärare sagt att det finns någon statusskillnad bland lärarna, utan att det snarare finns bland eleverna på grund av skolpolitik som gynnar kärnämnen och på grund av betyg. På Freinetskolan har de flesta varit inne på samma linje, med förbehållet att konstnärerna och de övriga lärarna på skolan inte vet så mycket om varandra och inte har samma grad av insyn och samarbete som lärarna på Kommunalskolan tycks ha.

Rektorn på Freinetskolan tar upp konstnärernas position på skolan som något som hon tror påverkar statusen i positiv riktning. Det är en komplex fråga som vi skulle vilja problematisera en aning. Läraren som talar om Språkskolan till exempel nämner ju vikten av att de estetiska lärarna faktiskt är utbildade. Och som sagt så tycks ju frånvaron av dagligt samarbete mellan konstnärerna och övriga kollegiet vara en faktor som tenderar att distansera övriga lärare en aning från de estetiska läroprocesser som pågår på skolan.

Vi väntade oss innan vi påbörjade vårt arbete att vi skulle upptäcka att de estetiska ämnena skulle ha en högre status på Freinetskolan än på Kommunalskolan, på grund av Freinetskolans uttryckligen estetiska profil. Men resultatet tycks som synes inte alls stämma överens med den

hypotesen. Därmed inte sagt att vi har dragit någon slutsats att statusen istället skulle vara högre på Kommunalskolan, utan snarare att skolorna liknar varandra mer på den här punkten än vi från början hade trott.

6.12 SAMMANFATTNING

För att sammanfatta de rön vi redogjort för i ovanstående kapitel, återknyter vi här till de frågor vi ställde i arbetets inledning.

Vilken insyn har olika lärare i de estetiska ämnena på skolan?

Detta tycks bero till störst del på hur arbetslag är organiserade på skolan, och i vilken mån lärarna får tillfälle att samarbeta. Främst tycks detta ske i form av ämnesövergripande tema- och projektarbeten. Detta sker på båda skolorna, men eftersom de estetiska lärarna jobbar i samma arbetslag som de andra lärarna på Kommunalskolan, vilket inte är fallet på Freinetskolan, tycks det som att lärarna på Kommunalskolan har något större insyn.

Vilken är lärarnas syn på estetiska läroprocesser?

På den här frågan tycks synen relativt liknande mellan lärarna på båda skolorna. En radikal syn på estetik skulle vi vilja påstå dominerar båda skolornas tänkande. I enlighet med det som vi presenterat i kapitel 3.2.2 om radikal estetik så har våra informanter verkat benägna att ta in populärkultur i sin undervisning och behandla den på ett kritiskt sätt, och verkat kritiska mot förenklande och reducerande kunskapsbehandling. Ingen av informanterna har heller, trots öppet ställda frågor, uttryckt något som skulle kunna låta de estetiska ämnena anknyta till den modesta estetikens uppdelning i lek och allvar. Alla lärare tycks vara positivt inställda till att använda sig av estetiska läroprocesser, men vet inte alltid hur de praktiskt ska gå tillväga.

Har de två ovanstående frågorna någon inverkan på de estetiska ämnenas status?

Det skulle vi vilja påstå att de har. I just det här fallet tycks det oss som att de estetiska ämnena åtnjuter en relativt hög status på de skolor vi studerat, i synnerhet i jämförelse med några av de skolor vi fått erfarenhet av innan vi gjorde vår undersökning, som präglades av en tydligare modest syn på estetik.

Har de estetiska ämnena högre status på en skola inspirerad av Freinet än på en "vanlig" kommunal skola?

Vi har märkt i efterhand att det är svårt att göra en generalisering, eftersom vi får anta att freinetskolor sinsemellan kan vara ganska olika, baserat på vad rektorn på Freinetskolan nämnde om debatten inom Freinetrörelsen. I just det här fallet konstaterar vi att vi inte kan se att statusen skulle vara högre på Freinetskolan, men inte heller lägre. Det som vi nämnt om att Kommunalskolan i flera aspekter liknar Freinetskolan är troligen en viktig variabel som bidrar till detta.

Kan vi hitta något som kan förbättra de estetiska ämnenas status generellt?

Vi anser att vi har hittat ett antal faktorer som stämmer in här. Det första är hur man på skolor talar om estetik – om man kunde vrida skolan mot en diskurs som närmar sig den radikala estetiken tror vi att de estetiska ämnenas status skulle kunna höjas. För det andra så tycks den

insyn lärare får i varandras ämnen via samarbete i arbetslag och projektarbeten höja statusen, förutsatt att alla ämnen är med på lika villkor. Slutligen så tror vi att om vi gick ifrån ett tänkande som premierar standardiserad kunskap i form av en kanon, och en ”treämnesskola” med enbart teoretiska kärnämnen så skulle estetiken kunna vinna den mark den förtjänar. Men detta är snarare en politisk fråga än något som går att åtgärda på lokal skolnivå.

6.13 VIDARE FORSKNING

Vi har som sagt avgränsat det här arbetet till att handla om lärares syn på estetiska ämnens status. Vi hade tyckt det skulle vara väldigt intressant att ta del av ytterligare forskning om elevers syn på detta, då flera av våra informanter har snuddat vid frågan. Även elevers föräldrars och övriga samhällets syn på de estetiska ämnernas status hade kunnat vara intressant. Till exempel politiker och vad de tänker om saken, eller hur statusen kan skifta i olika områden baserat på klass, etnisk bakgrund eller andra sociokulturella faktorer.

Som vi varit inne på är det ganska luddigt vad exakt som gör de estetiska ämnena till estetiska, och varför uppdelningen görs överhuvudtaget med tanke på att estetiken står med som viktig även i mer klassiskt ”teoretiska” ämnen. En djupare undersökning av detta skulle vi tycka var intressant. Det skulle även vara givande med forskning i hur det som står skrivet i kursplanerna om estetiska läroprocesser faktiskt implementeras i skolorna.

REFERENSER

Litteratur

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik & Wägnerud, Lena (2007)

Metodpraktikan. Nordstedts Juridik AB

Forssell, Anna (red) (2005) *Boken om pedagogerna*. Liber AB

Freinet, Célestin (1999) *För folkets skola: en praktisk vägledning för den allmänna skolans materiella, tekniska och pedagogiska organisation*. Göteborg: Ed. C & L.

Gråhamn-Aulin, Lena, Persson, Magnus, Thavenius, Jan (2004)

Skolan och den radikala estetiken. Lund: Studentlitteratur

Gustafsson, Bengt, Hermerén, Göran & Pettersson, Bo (2004) *Vad är god forskningssed?*

Synpunkter, riktlinjer och exempel. Stockholm: Vetenskapsrådet

Kvale, Steiner & Brinkmann, Svend (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund:

Studentlitteratur

Marner, Anders & Örtengren, Hans (2004) *En kulturskola för alla*. Stockholm: Liber

Distribution

Nordheden, Inger, "Freinet och Arbetets pedagogik", Forssell, Anna (red) (2005) *Boken om*

pedagogerna. Liber AB, s 170-187.

Skolverket (2006). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94*. Stockholm: Fritzes

Thavenius, Jan, "Den modesta estetiken" & "Den radikala estetiken", Gråhamn-Aulin, Lena,

Persson, Magnus, Thavenius, Jan (2004). *Skolan och den radikala estetiken*. Lund:

Studentlitteratur, s 65-124

Utbildningsrapporter

Lindgren, Monika. (2006). *Att skapa ordning för det estetiska i skolan - Diskursiva*

positioneringar i samtal med lärare och skolledare. Doktorsavhandling. Göteborgs

Universitet. Högskolan för scen och musik. Hämtat från internet 091230.

http://gupea.ub.gu.se/dspace/bitstream/2077/16773/4/gupea_2077_16773_4.pdf

Nyremark, Sara & Svensson, Lars. (2008). *"Det är ju konst för fan!" – estetiska ämnen*

integrerade i ämnesövergripande arbetsområden. Examensarbete, 15 p. Malmö Högskola.

Kultur, medier och estetiska uttrycksformer. Hämtat från internet 091230.

<http://dspace.mah.se/dspace/bitstream/2043/7792/1/Det%20e%20konst%2c%20f%20fan.pdf>

Internetadresser

Freinetrörelsen i Sverige, Hämtad från internet 091219

<http://www.freinet.se>

Kursplan för Bild, Skolverket, Hämtad från internet 091230

<http://www.skolverket.se/sb/d/2386/a/16138/func/kursplan/id/3869/titleId/BL1010%20-%20Bild>

Kursplan för Musik, Skolverket, Hämtad från internet 091217

<http://www.skolverket.se/sb/d/2386/a/16138/func/kursplan/id/3877/titleId/MU1010%20-%20Musik>

Kursplan för Samhällsorienterade ämnen, Skolverket, Hämtad från internet 091230

<http://www.skolverket.se/sb/d/2386/a/16138/func/kursplan/id/3882/titleId/SO1010%20-%20Samh%E4llsorienterande%20%E4mnen>

Kursplan för Svenska, Skolverket, Hämtad från internet 091230

<http://www.skolverket.se/sb/d/2386/a/16138/func/kursplan/id/3890/titleId/SV1010%20-%20Svenska>

Nationalencyklopedin, Hämtad från internet 091228

<http://www.ne.se>

Skollag 1985:1100, svensk författningssamling. (SFS). Hämtad från internet 091230

<http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1985:1100>

BILAGA 1

Information

Vi håller på att göra vårt examensarbete under sista året på lärarprogrammet på Göteborgs universitet. Vad vi vill undersöka i vårt arbete är de estetiska ämnenas roll i skolan, samt vilken skillnad här finns mellan en skola med Freinetpedagogik och en ”vanlig” kommunal skola.

Vi kommer att intervjua fyra lärare och någon ur skolledningen på två skolor, Kommunalskolan och Freinetskolan. På varje skola kommer det vara lärare i SO, NO, bild och musik som vi intervjuar.

Frågorna kommer att beröra hur man jobbar med kultur, kreativitet och estetik i skolan. Det kan vara bra inför intervjun att tänka lite på vad dessa begrepp innebär för dig, din skola och din undervisning.

Vi kommer även att genomföra observationer av lektioner i bild och musik på båda skolorna. Detta för att se vilken skillnad som finns mellan undervisningen på de olika skolorna.

Arbetet kommer att presenteras i skriftlig form och vara färdigt januari 2010. Eftersom det är ett examensarbete på universitetet kommer det att räknas som en offentlig handling.

Vi kommer att fingera alla namn i vårt arbete, så i den bemärkelsen kommer ni att vara anonyma. Dock så kommer det att framgå att svaren kommer från en Freinetskola i en större stad i Sverige, och från en skola i dess närområde. Eftersom det finns väldigt få skolor med Freinetpedagogik i Sverige gör detta naturligtvis att anonymiteten blir en aning begränsad. Dock så hoppas vi att ni upplever att frågorna inte är av så pass känslig natur att detta kommer att bli ett hinder. Intervjun kommer att ske i samtalsform, och vi kommer att spela in den på en mp3-spelare. Så fort vi har använt materialet så kommer vi att radera alla ljudfiler, och det kommer bara vara vi som gör arbetet som har tagit del av dem.

Ni har självklart rätt att när som helst under arbetets gång dra tillbaka er medverkan.

BILAGA 2

Intervjuunderlag skollledning Freinet

1. Inledande frågor

- 1:1 Vilken position har du på skolan?
- 1:2 Vad har du för bakgrund, tidigare jobb och utbildning?
- 1:3 Hur länge har du jobbat på just Freinetskolan?

3. Om skolan

- 3.1 Vilka element från Freinets pedagogik används i skolans organisation och undervisning?
- 3.2 Vad tror du, kortfattat, skiljer er från ”vanliga” skolor?
- 3.3 På vilka sätt upplever du att skolledningen påverkar lärarnas arbetsmetoder?
- 3.4 Hur ser du på att jobba ämnesövergripande? Sker det på skolan och hur?
- 3:5 Hur ser du på användande av tekniska hjälpmedel i skolans undervisning? Till exempel YouTube eller andra webbaserade hjälpmedel? Elevernas mobiltelefoner? Annat?

4. Om synen på kultur och estetik

- 4:1 Vilka ämnen ser du som estetiska?
- 4:2 Vad är det som särskiljer dem från andra ämnen?
- 4:3 Vilken nytta ser du hos de estetiska ämnena?
- 4:4 Det förekommer en debatt om kultur i skolan och skolan som kulturförmedlare. Hur ser du på det? Har skolan som uppgift att förmedla en god kultur till eleverna? Vad är i så fall en sådan?

5. Avslutning

- 5:1 Upplever du någon skillnad i status bland lärarkåren på Freinetskolan mellan de estetiska ämnena och t ex kärnämnen?
- 5:2 Upplever du att skolledningen påverkar ämnets status på skolan på något sätt?
- 5:3 Finns det något du själv vill tillägga?

BILAGA 3

Intervjuunderlag SO- och NO-lärare Kommunalskolan

1. Inledande frågor

- 1:1 Vilket ämne undervisar du i?
- 1:2 Är du utbildad för något mer ämne?
- 1:3 När utbildade du dig till lärare?
- 1:4 Hur länge har du jobbat som lärare allt som allt?
- 1:5 Hur länge har du jobbat på just Kommunalskolan?

2. Om skolorganisation

- 2:1 Jobbar ni i arbetslag? Hur är de sammansatta?
- 2:2 Vad har du för insyn i skolans estetiska verksamhet?

3. Om undervisning

- 3:1 Jobbar du något ämnesövergripande?
- 3:2 Använder du dig av tekniska hjälpmedel i din undervisning? Till exempel YouTube eller andra webbaserade hjälpmedel? Elevernas mobiltelefoner? Annat?
- 3:3 Använder du dig av några estetiska inslag i din egen undervisning? Om ja, varför? Om nej, skulle du kunna se någon fördel med att göra det?
- 3:4 Vad är kreativt arbete för dig? Hur använder du det i din undervisning?

4. Om synen på kultur och estetik

- 4:1 Vilka ämnen ser du som estetiska?
- 4:2 Vad är det som särskiljer dem från andra ämnen?
- 4:3 Vilken nytta ser du hos de estetiska ämnena?
- 4:4 Hur tycker du att de estetiska ämnena kompletterar ditt eget ämne?
- 4:5 Det förekommer en debatt om kultur i skolan och skolan som kulturförmedlare. Hur ser du på det? Har skolan som uppgift att förmedla en god kultur till eleverna? Vad är i så fall en sådan?

5. Avslutning

- 5:1 Upplever du någon skillnad i status bland lärarkåren på Kommunalskolan mellan de estetiska ämnena och t ex kärnämnen?
- 5:2 Finns det något du själv vill tillägga?